

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU24

Minoritetsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör frågor om äldvålskans ställning, teckenspråk som minoritetsspråk, romska förvaltningsområden, samordning och styrning av minoritetspolitiken, information och kunskap om nationella minoriteter, kommuners och landstings minoritetspolitik, sanningskommission och samers rättigheter samt samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion.

I betänkandet finns sex reservationer (V, L).

Behandlade förslag

28 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Utskottets överväganden	7
Älvdalskans ställning	7
Teckenspråk som minoritetsspråk	12
Romska förvaltningsområden	15
Samordning och styrning av minoritetspolitiken	23
Information och kunskap om nationella minoriteter	27
Kommuners och landstings minoritetspolitik	31
Sanningskommission och samers rättigheter	35
Samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion	43
Reservationer	50
1. Romska förvaltningsområden, punkt 3 (L)	50
2. Information och kunskap om nationella minoriteter, punkt 5 (L)	51
3. Kommuners och landstings minoritetspolitik, punkt 6 (L)	51
4. Sanningskommission om samer, punkt 7 (V)	53
5. Samers rättigheter, punkt 8 (V)	53
6. Samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion, punkt 9 (V)	55
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	57
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	57
<i>Bilaga 2</i>	
Kulturutskottets yttrande 2018/19:KrU1y	60

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Älvdalskans ställning

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:4 av Robert Stenkvist (SD) och
2018/19:2423 av Peter Helander (C).

2. Teckenspråk som minoritetsspråk

Riksdagen avslår motion
2018/19:521 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 4.

3. Romska förvaltningsområden

Riksdagen avslår motion
2018/19:556 av Maria Nilsson (L).

Reservation 1 (L)

4. Samordning och styrning av minoritetspolitik

Riksdagen avslår motion
2018/19:902 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

5. Information och kunskap om nationella minoriteter

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:2707 av Peter Helander och Helena Lindahl (båda C) yrkande
2 och
2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 4.

Reservation 2 (L)

6. Kommuners och landstings minoritetspolitik

Riksdagen avslår motion
2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkandena 2, 3, 5 och 6.

Reservation 3 (L)

7. Sanningskommission om samer

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1,
2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 2 och
2018/19:2526 av Per Åsling (C) yrkande 1.

Reservation 4 (V)

8. Samers rättigheter

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 2 och 3,
2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 6, 11 och 12 samt

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 12.

Reservation 5 (V)

9. Samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 4–7 och

2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1, 4 och 5.

Reservation 6 (V)

Stockholm den 9 april 2019

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Fredrik Lindahl (SD), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Bengt Eliasson (L), Mikael Strandman (SD), Jonas Eriksson (MP), Erik Ottoson (M), Jörgen Berglund (M), Jessica Wetterling (V), Nermina Mizimovic (S), Fredrik Schulte (M) och Abir Al-Sahlani (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 28 motionsyrkanden om minoritetsfrågor från den allmänna motionstiden 2018/19. Motionsyrkandena avser följande frågor: älvdalskans ställning, teckenspråk som minoritetsspråk, romska förvaltningsområden, samordning och styrning av minoritetspolitiken, kunskap om nationella minoriteter, kommuners och landstings minoritetspolitik, sanningskommission och samers rättigheter samt samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion.

Kulturutskottet har yttrat sig över följande motioner i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde: motion 2018/19:4 och motion 2018/19:2423 om älvdalskans ställning, samt motion 2018/19:556 om romska förvaltningsområden.

Bakgrund

Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:272). Det övergripande målet bröts genom reformen 2010 ned i tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet (prop. 2008/09:158 s. 45–46). De insatser och åtgärder som vidtas inom politikområdet hänförs till de tre delområdena, och uppföljningen av utvecklingen genomförs och redovisas också inom dessa.

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Internationella åtaganden om nationella minoriteters rättigheter

Sverige har tillträtt ett antal internationella konventioner som innehåller bestämmelser om nationella minoriteters rättigheter. Bland annat FN:s internationella konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter (SÖ 1971:42) respektive barnets rättigheter (SÖ 1990:20), och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2, ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3, språkstadgan).¹

¹ En mer uttömmande beskrivning av Sveriges internationella åtaganden i fråga om nationella minoriteters rättigheter finns t.ex. i prop. 2017/18:199.

Regeringsformen

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen (RF) om skydd för vissa minoriteter ändrades 2011 så att det samiska folket särskilt omnämns. I bestämmelsen ges uttryck för vissa särskilt viktiga mål för samhällets verksamhet. Av förarbetena till grundlagsändringen följer att avsikten med att ge bestämmelsen en ny utformning var att tydligare spegla samernas särställning och ge uttryck för att samerna inte bara är en minoritet utan även ett urfolk (prop. 2009/10:80 s. 190).

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk m.m.

Den 1 januari 2010 ersatte en ny lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området i enlighet med förslagen i 2009 års minoritetspolitiska proposition (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Bestämmelser som rör minoritetspolitiken finns även i t.ex. skollagen (2010:800) och socialtjänstlagen (2001:453).

Sametingslagen

Bestämmelser om Sametinget finns i sametingslagen (1992:1433) och i förordningen (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

Utskottets överväganden

Älvdalskans ställning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om älvdalskans ställning.

Motionerna

I motion 2018/19:4 av Robert Stenkvist (SD) begärs ett tillkännagivande om att bevara, levandegöra och erkänna språket älvdalska. Motionären menar att åtgärder borde vidtas för att bevara och främja språket som en viktig del av vårt kulturarv, t.ex. genom att göra det möjligt för alla skolbarn som vill läsa älvdalska att göra det.

I motion 2018/19:2423 av Peter Helander (C) begärs ett tillkännagivande om att älvdalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag. Motionären noterar att språkliga rättigheter är en grundläggande mänsklig rättighet som finns förankrad i FN:s konvention om mänskliga rättigheter och framhåller att barnens rätt att utveckla och tillägna sig det egna modersmålet är förankrad i den svenska språklagen samt att älvdalskan som enbart talas i Sverige kan anses vara en del av det svenska kulturarvet.

Gällande ordning

Av 2 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att älvdalskan inte har getts status som minoritetsspråk.

Bakgrund

Minoritetsspråkskonventionen

Regeringen beslutade i januari 2000 att ratificera den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, minoritetsspråkskonventionen. Enligt konventionen definieras landsdels- eller minoritetsspråk som ett språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat, av medborgare i den staten som utgör en grupp som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten. Det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språken i staten eller språk som talas av invandrare. Vidare anger konventionen även att territoriellt obundna språk definieras som språk som används av medborgare i en stat och som avviker från det eller de språk som används av resten av

befolkningen i den staten men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.

Från Europarådets sida har man överlåtit åt ansvariga myndigheter i de länder som ratificerar konventionen att med beaktande av konventionens definition göra en bedömning av vilka språk som är landsdels- eller minoritetsspråk i det egna landet. I konventionen ges heller inga närmare riktlinjer för bedömningen av när ett uttryckssätt ska anses vara en dialekt eller ett språk. I samband med att Sverige ratificerade konventionen beslutade riksdagen om fem officiella minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch.

Minoritetsspråkskommittén

Minoritetsspråkskommittén, som utredde frågan om svensk ratificering av minoritetsspråkskonventionen, behandlade frågan om dialekter och folkmål (SOU 1997:192). Kommittén konstaterade att det är komplicerat att bedöma vad som är en dialekt, ett folkmål respektive ett språk. Som exempel på svenska folkmål nämndes äldalsmål, gutniska och skånska. Dessa folkmål talades tidigare i ganska stor utsträckning i olika delar av landet men har till följd av bl.a. större rörlighet i befolkningen, inflyttningen till städerna och massmediernas inflytande kommit att talas och förstås av allt färre personer. Rent lingvistiskt kan folkmålen vara mycket olika nutida rikssvenska. Folkmålen är förknippade med den bygd där de har talats och är en del av bygdens kultur och historia. Det kan därför, enligt kommittén, hävdas att det finns ett intresse av att folkmålen bevaras som en viktig del av den svenska landsbygds- och kulturhistorien. Kommittén fann att det viktigaste argumentet mot att tillämpa konventionen på folkmålen är att det strider mot konventionens syfte som är att stärka minoritetsspråkens ställning i det offentliga livet, såsom hos domstolar och myndigheter (s. 110).

Minoritetspolitiska propositionen

I propositionen (prop. 2008/09:158) med förslag till bl.a. lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (nedan minoritetsspråkslagen) anförde regeringen att den i fråga om att utöka antalet erkända nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk inte fann något skäl att göra en annan bedömning än den som gjordes i anslutning till ratificeringen av minoritetsspråkskonventionen. Därmed bedömde regeringen att antalet nationella minoritetsspråk inte bör utökas. Dock ansåg regeringen att det finns ett stort värde i att äldalskan, oavsett om den är ett språk eller en dialekt, bevaras som en del av det svenska kulturarvet och att det är önskvärt att äldalskan förs vidare till nya generationer samt att det arbete som Institutet för språk och folkminnen redan bedriver för att bevara svenska dialekter och folkmål således behöver fortsätta.

Vidare konstaterade regeringen dels att Älvdalens kommun på olika sätt kan stödja äldalskans bevarande inom kommunens ordinarie verksamhet och

ge barn möjlighet att lära sig äldalska, dels att det även inom ramen för folkbildningen bör finnas förutsättningar att stödja bevarandet av äldalskan (s. 62).

Europarådets granskning

Enligt artikel 15.1 i minoritetsspråkskonventionen ska parterna vart tredje år inkomma med rapporter i en form som bestäms av ministerkommittén. Dessa granskas sedan av en expertkommitté som tillsätts i enlighet med artikel 17. Expertkommittén sammanställer sedan rapporter till ministerkommittén med förslag till rekommenderade åtgärder.

I 2011 års rapport från Europarådets expertkommitté gjordes bedömningen att det behövs en vetenskaplig studie av äldalskan (4 kap. 43–46 §§). En sådan studie skulle enligt kommittén kunna utgöra grunden för en berättigad slutsats om äldalskans status och erbjuda de svenska myndigheterna ett beslutsunderlag i frågan. Expertkommittén uppmanade därför de svenska myndigheterna att i samarbete med äldalsktalande klargöra äldalskans ställning, t.ex. genom att beställa en oberoende vetenskaplig studie.

Expertkommitténs rekommendationer om äldalskan behandlades av den svenska regeringen i den femte rapporten till Europarådet den 10 oktober 2013. I rapporten anfördes att Arbetsmarknadsdepartementet hållit ett möte med företrädare för äldalskan den 14 mars 2013 för att diskutera situationen för äldalskan. Inför mötet gjordes inom departementet en grundlig genomgång av skriftligt material i form av rapporter och annan tillgänglig skriftlig information om äldalskan och dess status. Vid mötet närvarade även företrädare för Institutet för språk och folkminnen.

Regeringen fann mot bakgrund av mötet ingen anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande om äldalskan. Som motivering anförde regeringen bl.a. att det bland lingvister inte finns någon fullständig samsyn om huruvida äldalskan utgör ett språk eller en dialekt, samt att äldalskan har få användningsdomäner och att det är få föräldrar som talar äldalska med sina barn. Vidare menade regeringen att ett erkännande av äldalskan som ett minoritetsspråk troligen skulle innebära att krav även skulle resas från grupper som talar andra dialekter så att även dessa ska få betecknas som minoritetsspråk. Detta skulle enligt regeringen med stor sannolikhet kunna få till följd att syftet med den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk undergrävs.

Europarådets expertkommitté noterade i 2014 års rapport (1 kap. 41 §) den svenska regeringens ställningstagande. Expertkommittén konstaterade dock att det finns ett ökande stöd bland lingvister för synen på äldalskan som ett eget språk. I 2017 års rapport (1 kap. 28 §) uppmanade expertkommittén Sverige att klargöra äldalskans status tillsammans med äldalsktalande.

Älvdalskans status

Den amerikanska språkorganisationen SIL International tog under 2016 ställning i frågan om den lingvistiska klassificeringen av älvdalskan. SIL International är en ideell organisation med närvaro i ett åttiotal länder som arbetar för en hållbar lingvistisk utveckling, framför allt genom forskning, översättning och utbildning. Organisationen beslutade den 27 maj 2016 att klassificera älvdalskan som ett distinkt språk snarare än som en dialekt av svenska. I beslutet hänvisas bl.a. till antalet tillgängliga publikationer på älvdalska samt antalet vetenskapliga studier av älvdalskan. Beslutet innebär att älvdalskan tilldelas en egen språkkod enligt den internationella standarden Iso 639.

Institutet för språk och folkminnen har regeringens uppdrag att på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten har under beredningen av ett tidigare motionsbetänkande (bet. 2016/17:KU16 s. 6) lämnat en redogörelse för älvdalskans språkpolitiska status till utskottet.

Institutet för språk och folkminnen ansåg att det uppstår en gränsdragningsproblematik om en varietet av det svenska språket särskiljs och ges status som nationellt minoritetsspråk, liksom att gränsdragningen kring vilken varietet av älvdalska som ska erkännas riskerar att skapa splittring bland älvdalsktalande. Myndigheten noterade att Älvdalens kommun 2006 fattade ett principbeslut om att arbeta för att älvdalskan ska få officiell språkstatus enligt minoritetsspråkskonventionen, men menade att det finns ett behov av en oberoende undersökning av inställningen hos de boende i Älvdalens kommun om deras inställning till ett erkännande, till att revitalisera älvdalskan, samt vilka konkreta åtgärder man anser viktigast för att kunna föra älvdalskan vidare till en ny generation. Institutet för språk och folkminnen gjorde bedömningen att många åtgärder för att främja älvdalskan borde vara möjliga inom ramarna för den existerande lagstiftningen. Om sådana åtgärder ska vara ett fullgott alternativ till ett erkännande som nationellt minoritetsspråk menade myndigheten dock att åtgärds paketet bör inbegripa ekonomiska medel, förslagsvis inom ramen för en dialektpolitik.

Föreningen för älvdalskans bevarande (Ulum Dalska) överlämnade 2016 tillsammans med föreningen Språkförsvaret en namninsamling till utskottet och framhöll bl.a. att det finns en stark önskan bland älvdalingarna att bevara språket.

Kulturutskottets yttrande

I kulturutskottets yttrande (ytr. 2018/19:KrU1y) anförts bl.a. att frågan om älvdalskan har behandlats av riksdagen tidigare, senast under 2018 då riksdagen avslög motionsyrkanden om älvdalskans ställning (bet. 2017/18:KU32). Kulturutskottet finner inte att det finns skäl att nu göra någon annan bedömning, utan anser att konstitutionsutskottet bör avstyrka motionerna

2018/19:4 (SD) och 2018/19:2423 (C). Kulturutskottet vill dock lyfta fram betydelsen av att äldalskan bevaras och främjas samt förs vidare till kommande generationer. Det är viktigt att Institutet för språk och folkminnen fortsätter att göra insatser för att öka, sprida och levandegöra äldalskan.

Tidigare behandling

Våren 2012 avstyrkte utskottet en motion om att erkänna äldalskan som minoritets- eller landsdelsspråk (bet. 2011/12:KU17). Utskottet konstaterade att det saknade anledning att göra någon annan bedömning än Minoritets-språkskommittén, dvs. att tillämpningen av minoritetsspråkskonventionen på folkmålen skulle strida mot konventionens syfte. Utskottet ansåg dock att det finns ett stort värde i att äldalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och såg positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt.

Våren 2017 avstyrkte utskottet motioner om att erkänna äldalskan som minoritets- eller landsdelsspråk (bet. 2016/17:KU16). Utskottet konstaterade att betydelsen av äldalskans bevarande är starkt förankrad bland många äldalingar. Utskottet upprepade att det finns ett stort värde i att äldalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och såg positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Utskottet delade regeringens uppfattning att Älvdalens kommun på olika sätt bör kunna stödja äldalskans bevarande inom kommunens ordinarie verksamhet och ge barn möjlighet att lära sig äldalska samt att det även inom ramen för folkbildningen bör finnas förutsättningar att stödja bevarandet av äldalskan. Utskottet noterade även att Institutet för språk och folkminnen gör bedömningen att många åtgärder för att främja äldalskan borde vara möjliga inom ramarna för den existerande lagstiftningen, förslagsvis inom ramen för en dialektpolitik. Utskottet noterade därutöver det ökade stödet bland lingvister för att betrakta äldalskan som ett eget språk, men också de invändningar som Institutet för språk och folkminnen framförde.

Våren 2018 avstyrkte utskottet motioner om att erkänna äldalskan som minoritets- eller landsdelsspråk (bet. 2017/18:KU32). Utskottet konstaterade i sitt ställningstagande att det finns ett stort värde i att äldalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Utskottet vidhöll det ställningstagande som gjordes våren 2017 då motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till bl.a. Institutet för språk och folkminnens bedömning. Centerpartiet och Kristdemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det finns ett stort värde i att äldalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet samt förs vidare till kommande generationer och ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå

för att göra detta möjligt. Utskottet finner liksom tidigare inte skäl att ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandena avstyrks.

Teckenspråk som minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om teckenspråk som minoritetsspråk.

Motionen

I motion 2018/19:521 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda ifall svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk. Motionärerna menar att svenskt teckenspråk är jämställt med de nationella minoritetsspråken men att det inte har samma rättsliga status. De anser att svenskt teckenspråk bör ges samma status.

Gällande ordning

Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Enligt 8 § har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Av 9 § följer att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Det svenska teckenspråket betraktas inte som nationellt minoritetsspråk i svensk lagstiftning.

Bakgrund

Efter förslag av den dåvarande regeringen erkände Sveriges riksdag 1981 det svenska teckenspråket som dövas förstaspråk. Genom detta beslut gavs det svenska teckenspråket officiell status som språk och ställning som undervisningsspråk vid undervisning av döva och hörselskadade (prop. 1980/81:100 bil. 12).

Regeringen beslutade i januari 2000 att ratificera Europarådets minoritetsspråkskonvention. De språk som omfattas för svensk del är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. I den proposition som låg till grund för riksdagsbeslutet om ratificering framhölls att ett minoritetsspråk ska vara annorlunda än det officiella språket (prop. 1998/99:143). När det gäller teckenspråket konstaterades att det i och för sig är annorlunda än det officiella språket och används sedan 1875. Vidare är teckenspråket en viktig del av de dövas kultur. Trots detta är det enligt propositionen uppenbart att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen, som bygger på språkets anknytning till urbefolkningar och

andra nationella minoriteter som etniska grupper. De skäl som finns för att stödja teckenspråket ligger vid sidan av konventionens syfte. Inget land har omfattat teckenspråket vid sin ratifikation av minoritetsspråkskonventionen (s. 33).

Europarådets parlamentariska församling rekommenderade 2003 ministerkommittén att ta fram särskilda regler om rättigheter för teckenspråksanvändare (Protection of sign languages in the member states of the Council of Europe, [REC 1598 2003]). I sitt svar framhöll ministerkommittén bl.a. att teckenspråk är viktiga och bör beaktas särskilt och ha speciellt skydd.

Nordiska ministerrådets deklaration om nordisk språkpolitik antogs den 1 november 2006. I den berörs frågor om teckenspråkens ställning indirekt när det förklaras att ”nordisk språkpolitik har ett ansvar inför världssamfundet för att i synnerhet de språk som inte är nationalspråk någonstans fortlever och utvecklas och att alla minoritetsspråk kan fortsätta att existera”. Detta uttalande följs av en förklaring om att det är viktigt att även teckenspråken tillerkänns en stark ställning. Nordiska rådets kultur- och utbildningsutskott framhöll vid behandlingen av ministerrådets förslag till deklaration om nordisk språkpolitik att teckenspråken borde ges samma ställning som lagstadgade minoritetsspråk (redog. 2006/07:NR1).

I december 2008 ratificerade Sverige FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26). Konventionen innehåller särskilda bestämmelser om rättigheter för teckenspråkiga. I dessa delar innebär den att anslutna stater ger döva personer tillgång till teckenspråk samt erkänner och främjar användandet av teckenspråk.

I proposition 2005/06:2 om en samlad svensk språkpolitik gavs i språkvårdshänseende teckenspråket samma ställning som de fem nationella minoritetsspråken. Regeringen anförde bl.a. att den nya språkvårdsorganisationen bör ges i uppgift att utveckla och främja värden av nationella minoritetsspråk och teckenspråk samt ha till uppgift att överblicka villkoren för samtliga språk som talas i landet.

Utredningen Översyn av teckenspråkets ställning lämnade två betänkanden. Dels delbetänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga – Kunskaps- och forskningsöversikt (SOU 2006:29), dels slutbetänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga – Översyn av teckenspråkets ställning (SOU 2006:54). I slutbetänkandet lämnar utredaren ett flertal förslag, bl.a. att det svenska teckenspråket bör tillerkännas en folkrättslig ställning i det svenska samhället som motsvarar den ställning som de nationella minoritetsspråken har fått, att Sverige bör verka för att teckenspråk i nordiska sammanhang tillerkänns en ställning som motsvarar nationella minoritetsspråk i de nordiska länderna samt att Sverige även inom Europarådet bör verka för en konvention eller stadga som ger de europeiska teckenspråken en ställning motsvarande minoritetsspråkens (SOU 2006:54 s. 77). Utredaren anförde även att minoritetsspråkskonventionens syften bara till en del sammanfaller med behoven för svenskt teckenspråk och för de människor som är beroende av detta språk. Enligt utredarens bedömning behöver teckenspråket ett stöd som

liknar – men inte sammanfaller med – det som erbjuds de nationella minoritetsspråken i minoritetsspråkskonventionen (SOU 2006:54 s. 92).

Under 2007 tillsatte regeringen Språklagsutredningen (dir. 2007:17 och 2007:181) med uppdrag att utarbeta ett förslag till språklag, där svenska språkets status regleras. Mot bakgrund bl.a. av förslagen från betänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga (SOU 2006:54), att det svenska teckenspråket bör ges en ställning motsvarande den som minoritetsspråken har genom Europarådets minoritetsspråkskonvention, föreslogs i betänkandet (SOU 2008:26) att det svenska teckenspråkets ställning bör regleras i språklagen. Riksdagen antog sedermera en ny språklag (prop. 2008/09:153, bet. 2008/09:KrU9, rskr. 2008/09:271). Av lagen framgår att det allmänna – liksom när det gäller minoritetsspråken – har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket (9 §).

Tidigare behandling

Vid behandlingen av propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143 s. 33) framhöll konstitutionsutskottet att när det gäller teckenspråket fanns det självfallet starka skäl för att det allmänna ska lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Som anförts i propositionen kunde det dock enligt utskottet inte anses att teckenspråket faller inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter som etniska grupper. Även om teckenspråket därför inte kunde omfattas av en ratifikation av minoritetsspråkskonventionen fanns det inte något som hindrade att frågan om åtgärder till stöd för teckenspråket övervägdes i något annat lämpligt sammanhang (bet. 1999/2000:KU6 s. 24).

Under våren 2001 behandlade utskottet ett flertal motioner som lyfte fram teckenspråkets ställning som minoritetsspråk (bet. 2000/01:KU14 s. 13 f.). Utskottet hänvisade till sin tidigare bedömning och gjorde inte någon annan bedömning. Utskottet ansåg således inte att teckenspråk skulle erkännas som minoritetsspråk. Utskottet ansåg emellertid att det var angeläget att teckenspråkets ställning sågs över. Utvecklingen under senare år, bl.a. arbetet inom ramen för Europarådets verksamhet, hade understrukit vikten av att teckenspråket har en stark ställning. Det var angeläget att de dövas och hörselskadades rättigheter när det gäller teckenspråket och teckenspråksinformation säkerställs. Enligt utskottets mening behövdes i detta syfte en översyn av rätten och möjligheterna att använda teckenspråket, liksom dövas och hörselskadades tillgång till samhällets utbud av kultur och litteratur.

Även under våren 2006 och 2008 behandlade konstitutionsutskottet ett flertal motioner som lyfte fram teckenspråkets ställning som minoritetsspråk. Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till pågående utredningar (bet. 2006/07:KU19 s. 48, bet. 2007/08:KU13).

Kulturutskottet välkomnade i sitt betänkande om språklagen (bet. 2008/09:KrU9) att teckenspråkets status skulle markeras i språklagen genom

att det allmännas särskilda ansvar för det svenska teckenspråket skulle slås fast.

Under våren 2018 behandlade konstitutionsutskottet en motion om att regeringen borde utreda om svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk (bet. 2017/18:KU32). Utskottet konstaterade i sitt ställningstagande att det fanns starka skäl för att det allmänna skulle lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Enligt språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket, vilket också gäller för de nationella minoritetsspråken. Enligt utskottet kunde dock inte teckenspråket anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter. Mot den bakgrunden avstyrkte utskottet motionsyrkandet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det finns starka skäl för att det allmänna ska lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden och noterar att det allmänna har ett särskilt ansvar att skydda och främja det svenska teckenspråket enligt språklagen. Utskottet vidhåller dock det ställningstagande som gjordes våren 2018 då utskottet avstyrkte ett motionsyrkande med hänvisning till att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter. Motionsyrkandet avstyrks.

Romska förvaltningsområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om romska förvaltningsområden.

Jämför reservation 1 (L).

Motionen

I motion 2018/19:556 av Maria Nilsson (L) begärs ett tillkännagivande om att införa ett romskt förvaltningsområde. Motionären vill framhålla att studier visat en positiv skillnad i arbetet med nationella minoriteter i de kommuner som är förvaltningsområden i förhållande till de som inte är det. Motionären menar att det är viktigt att den romska gruppen får tillgång till språk och kultur på hemspråket, vilket är en av förvaltningsområdenas viktigaste uppgifter.

Gällande ordning

Den 1 januari 2010 ersatte en ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I 6 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk anges vilka kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska.

I lagen infördes också en möjlighet till frivillig anslutning till förvaltningsområdena. I 7 § anges att andra kommuner än de som anges i 6 § efter anmälan kan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. En sådan anmälan ska göras till regeringen. Att anslutas innebär ett åliggande för kommunen. Enligt 8 kap. 2 § första stycket 3 regeringsformen ska föreskrifter således meddelas i lag eller med stöd av ett bemyndigande från riksdagen till regeringen (8 kap. 3 § RF). I 7 § bemyndigas regeringen att besluta om att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde och det föreskrivs att regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning. Föreskrifterna finns i förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Sedan den 1 januari 2019 regleras även frågan om utträde i de aktuella bestämmelserna. Kommuner ansluts till ett förvaltningsområde genom att de läggs till i den förteckning över kommuner som finns i bilagan till förordningen. I propositionen anfördes att kommunalt engagemang och ansvarstagande för Sveriges minoritetsåtaganden är av avgörande betydelse för att det minoritetspolitiska arbetet i förvaltningsområdena ska vara framgångsrikt. Vidare framhölls att ett sådant kommunalt engagemang också kan väckas genom de nationella minoriteternas eget arbete lokalt och genom att en dialog kommer igång mellan kommunala företrädare och de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158 s. 83).

Bakgrund

Romska förvaltningsområden

Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk innehåller bestämmelser om vilka kriterier som ligger till grund för att ett språk ska behandlas som landsdels- eller minoritetsspråk. Av artikel 1 framgår att ett landsdels- eller minoritetsspråk ska ha använts av hävd i ett visst territorium inom en stat av medborgare i staten, och att det ska vara annorlunda än det officiella språket. Därtill ska språket talas av tillräckligt många personer. Även om ett språk inte kan uppfylla kravet på historisk geografisk anknytning kan det omfattas av vissa av konventionens bestämmelser såsom ett territoriellt obundet språk.

Transformeringen av stadgan till svensk rätt har skett genom ordningen med förvaltningsområden för landsdels- och minoritetsspråken, de territoriellt bundna språken. Språkstadgan ratificerades och förvaltningsområden för samiska respektive finska och meänkieli inrättades 2000 i enlighet med regeringens förslag i propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop.

1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69). I syfte att uppfylla bestämmelserna i språkstadgan gavs enskilda rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter med verksamhet i de geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande användes i tillräcklig utsträckning. Förslagen innebar också en rätt att i dessa områden få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk. Den geografiska begränsningen byggde på att man ansett att det kunde möta alltför stora hinder, både praktiskt och kostnadsmissigt, att tillämpa konventionens olika bestämmelser i områden där mycket få personer använder ett landsdels- eller minoritetsspråk. I propositionen framhölls också att en regional tillämpning av reglerna innebar en markering av språkens särskilda betydelse och historia i dessa områden, vilket ansågs kunna leda till att den kultur och historia som hänger samman med språken i dessa områden lyfts fram och får ökat stöd (s. 41 f.).

Regeringen delade Minoritetsspråkskommitténs (SOU 1997:192) slutsats att romani chib och jiddisch var s.k. territoriellt obundna språk, dvs. språk som trots att de av hävd används inom statens territorium inte kan identifieras med en bestämd del av staten (prop. 1998/99:143).

Frågan om ett romskt förvaltningsområde behandlades i regeringens skrivelse med förslag till en strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56 s. 70 f.). Regeringen gjorde i skrivelsen ingen annan bedömning än vid ratificeringen av minoritetsspråkskonventionen. Att inrätta ett romskt förvaltningsområde skulle dessutom enligt regeringen vara komplicerat eftersom det finns väldigt många språkliga variationer av romani chib, varav vissa inte är standardiserade, och eftersom det finns väldigt få tolkar och översättare.

I delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60 s. 84–85) anfördes att de territoriellt obundna språken, romani chib och jiddisch, i flera avseenden saknade rättigheter motsvarande de som tillkommer samiska, finska och meänkieli genom ordningen med förvaltningsområden. I delbetänkandet föreslogs som alternativ till förvaltningsområden för de romska och judiska minoriteterna en modell med möjlighet för kommuner att åta sig särskilda skyldigheter i utbyte mot ett statsbidrag. Vidare anfördes att regeringen bör följa utvecklingen och vid behov överväga frågan i samråd med de nationella minoriteterna och berörda kommuner.

I propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199 s. 47) anförde regeringen att det skulle medföra en grundläggande ändring av hur Sverige har transformerat språkstadgan (del III) om även romani chib och jiddisch skulle omfattas av samma typ av rättigheter som de territoriellt bundna språken. Regeringen var därför av uppfattningen att frågan krävde vidare överväganden. Regeringen anförde att den avsåg att noga följa utvecklingen på området och att vid behov återkomma i frågan.

Genom förslag i propositionen genomfördes dock en rad åtgärder för att stärka det grundläggande skyddet för de nationella minoriteternas språk och kultur. Därutöver utökades skyldigheten för en kommun som inte ingår i något

förvaltningsområde att erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråk till att omfatta även jiddisch och romani chib, under förutsättning att kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket (prop. 2017/18:199, bet. 2017/18:KU44, rskr. 2017/18:409).

Kompletterande information

Strategin för romsk inkludering

I februari 2012 överlämnade regeringen skrivelsen En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (skr. 2011/12:56). Det övergripande målet i strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. I skrivelsen behandlas regeringens bedömningar, mål och förslag till åtgärder inom områdena styrning och kunskapsuppbyggnad, utbildning, bostad, hälsa och social omsorg och trygghet, kultur och språk samt romers organisering och deltagande i det civila samhället. I strategin ingick även en satsning på ett utvecklingsarbete främst inom områdena utbildning och arbete under 2012–2015 i ett antal pilotkommuner, för vilken regeringen avsatte särskilda medel (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:KU1, rskr. 2011/12:62). I skrivelsen framhölls att en regelbunden uppföljning bör göras utifrån verksamhetsspecifika mål inom ett antal områden och att regeringen årligen bör rapportera till riksdagen i budgetpropositionen om utvecklingen när det gäller romsk inkludering (skr. 2011/12:56 s. 17 f.). Strategin behandlades av riksdagen i maj 2012 (bet. 2011/12:KU17, rskr. 2011/12:227).

Kommissionen mot antiziganism

Den 20 mars 2014 tillsatte regeringen en kommission mot antiziganism i syfte att åstadkomma en kraftsamling i arbetet mot antiziganism och överbrygga förtroendeklyftan mellan den romska gruppen och samhället i övrigt (dir. 2014:47). Kommissionen hade bl.a. i uppdrag att samla och sprida kunskap om antiziganism och identifiera och förmedla åtgärder för att motverka och förebygga antiziganism. Den 25 mars 2014 presenterades också departementspromemorian Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8). Syftet med vitboken är att ge ett erkännande åt offren och deras anhöriga och skapa förståelse för den romska minoritetens situation i dag. Kommissionen mot antiziganism fick i ett tilläggsdirektiv i augusti 2014 i uppdrag att ta fram och sprida ett material baserat på vitboken till skolor och andra delar av samhället (dir. 2014:121).

Kommissionen mot antiziganism lämnade sitt slutbetänkande i juni 2016 (SOU 2016:44). I detta och andra rapporter som togs fram under 2015 (dnr Ku2015/00416/DISK) framgår bl.a. att det finns ett samband mellan de historiska övergrepp som beskrivs i Den mörka och okända historien och romers utsatta situation i dag i det svenska samhället. Kommissionen menar att det negativa förhållningssätt som har präglat många av de statliga och

kommunala åtgärderna i fråga om romer fortlever och påverkar romers tillgång till de mänskliga rättigheterna än i dag.

I slutbetänkandet lämnas ett antal rekommendationer till regeringen med utgångspunkt från kommissionens övergripande slutsats om att det i stor utsträckning saknas styrning och kontinuitet i politiken på området och i initiativ från andra aktörer. I sitt betänkande föreslog Kommissionen mot antiziganism även att regeringen ska inrätta ett nationellt center för romska frågor och tillsätta en utredning för att ta fram ett mer detaljerat förslag om hur detta ska gå till.

Inom ramen för sitt arbete har kommissionen genomfört kunskaphöjande insatser för att förebygga och motverka antiziganism. Bland annat har kommissionen genomfört en stor spridning av ett utbildningsmaterial med lärarhandledning som utgår från regeringens vitbok. Insatsen har riktats till skolor och andra berörda delar av samhället i hela Sverige.

Utredningen om ett nationellt center för romska frågor

En utredare ska närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas. I uppdraget ingår att

- utreda och föreslå om centret ska inrättas inom ramen för befintlig myndighetsstruktur
- föreslå vilka specifika uppgifter centret ska ha med tydliga avgränsningar mot andra berörda myndigheters verksamhet
- analysera hur centrets arbete kan komplettera insatserna för att genomföra strategin för romsk inkludering, särskilt i relation till Länsstyrelsen i Stockholms läns samordnings- och uppföljningsansvar
- utreda hur romskt deltagande och inflytande i förhållande till centrets uppgifter kan säkerställas
- föreslå hur centret kan bidra till främjande av romskt språk och romsk kultur
- analysera de ekonomiska och personella konsekvenserna av utredningsförslaget och beräkna kostnaderna för centret.

Utredaren ska särskilt beakta förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism (SOU 2016:44). Utredaren lämnade i februari 2018 en promemoria till Kulturdepartementet, som bereder frågan.

Statskontorets utvärdering

Regeringen gav den 6 april 2017 Statskontoret i uppdrag att utvärdera styrningen av regeringens strategi för romsk inkludering (Ku2017/01054/DISK). Statskontoret skulle analysera om strukturen för den statliga styrningen hade varit ändamålsenlig och på ett effektivt sätt bidragit till att uppfylla strategins mål. I detta ingick att granska hur involverade aktörer uppfattade den samlade statliga styrningen. I utredningen skulle även ingå en granskning av i vilken utsträckning styrningen präglades av romskt deltagande och inflytande.

Statskontoret överlämnade den 17 maj 2018 rapporten Utvärdering av styrningen av strategin för romsk inkludering (2018:13). I rapporten konstateras att regeringen har beslutat om insatser inom alla områden i strategin. Vidare konstateras bl.a. att många av regeringens insatser har präglats av kort framförhållning och kortsiktigt perspektiv. Det har inneburit att kommuner och berörda myndigheter inte haft tillräckligt med tid för att planera och förankra utvecklingsarbetet i förvaltningarna och inom den romska minoriteten. Vidare framgår det av Statskontorets utvärdering att regeringens styrning i fråga om samordningen av insatserna i huvudsak har fungerat väl. Länsstyrelsen i Stockholms län har haft en central roll för att samordna strategins insatser, och myndigheten har löpande lämnat relevanta underlag till regeringen. Länsstyrelsen har dock inte haft tillräckliga förutsättningar för att systematiskt arbeta med sitt kunskapsspridningsuppdrag. När det gäller romskt deltagande och inflytande har statliga myndigheter och Regeringskansliet arrangerat ett större antal möten med den romska minoriteten. Statskontoret konstaterar dock att regeringens uppdrag när det gäller samråd ibland har haft ett oklart syfte och mötena har haft ett lågt deltagande, vilket har försvårat det romska inflytandet.

Statskontoret rekommenderar regeringen i rapporten att

- presentera en övergripande inriktning för de statliga insatserna i det fortsatta arbetet med strategin
- ge myndigheter med centrala uppgifter för att förverkliga strategins mål ett mer heltäckande ansvar för utvecklingsinsatser
- stärka strategins kunskapsbyggande funktion
- involvera fler kommuner och landsting i arbetet med strategin
- skapa bättre förutsättningar för att romer ska kunna delta i och ha inflytande över styrningen av strategin.

Budgetpropositionen för 2019

I budgetpropositionen (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 69 f.) redovisar regeringen ett antal insatser för att motverka utsatthet och diskriminering bland romer. Bland annat redovisas följande.

- Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport om arbetet för romsk inkludering visar att särskilt involverade kommuners arbete har intensifierats inom flera av strategins verksamhetsområden under 2017. Samtidigt visar länsstyrelsens uppföljning att det är ett begränsat antal kommuner som arbetar aktivt med insatser utifrån strategin för romsk inkludering.
- Länsstyrelsen i Stockholms län har fortsatt att i enlighet med sitt uppdrag sprida utbildningsmaterialet Antiziganism i Sverige som togs fram av Kommissionen mot antiziganism. Länsstyrelsen har även utbildat romska ungdomar till s.k. ambassadörer för romsk inkludering i utvecklingskommunerna.

- Länsstyrelsen i Stockholm har utfört en enkätundersökning som visar att 14 kommuner hade totalt 37 romska brobyggare anställda i arbete med romsk inkludering under 2017.
- Ett antal uppdrag har utförts av Skolverket, Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen och Boverket.

Regeringen redovisar vidare ett antal insatser för att öka romers inflytande och delaktighet. Bland annat redovisas följande.

- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Kulturrådet har inom ramen för sina uppdrag om romsk inkludering, i bidragsgivningen och på andra sätt, fortsatt att särskilt uppmuntra romska kvinnor att delta i arbetet.
- Regeringskansliet har tillsatt en romsk referensgrupp, som ska bidra till att romer får möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande. Referensgruppen består av 20 romska företrädare och sakkunniga, varav hälften kvinnor, och som i övrigt representerar en jämn fördelning av deltagare när det gäller romsk grupptillhörighet och ålder. Referensgruppen har under 2017 träffats tre gånger för att ge Regeringskansliet stöd i att identifiera behov hos den romska minoriteten, ge förslag på insatser och utvärdera genomförda insatser.

Konstitutionsutskottets tillkännagivande

Våren 2015 tillkännagav riksdagen för regeringen med bifall till ett antal motionsyrkanden behovet av fortsatta satsningar för bekämpandet av antiziganism och för romsk inkludering (bet. 2014/15:KU16, rskr. 2014/15:156). Av regeringens senaste redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2018/19:75 s. 289) framgår att tillkännagivandet inte är slutbehandlat. Regeringen framhåller att flera satsningar mot antiziganism och för romsk inkludering pågår, bl.a. inom ramen för regeringens strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56) och regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (se prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 avsnitt 9.4 samt utg.omr. 13 avsnitt 4.4.2.). Arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande kommer därmed att fortsätta.

I sitt ställningstagande framhöll utskottet bl.a. följande.

Det behövs fortsatta satsningar för att bekämpa antiziganism och diskriminering. Skolorna är centrala i arbetet mot olika former av intolerans, såsom antiziganism, och samhället måste också reagera kraftfullt mot hatbrott. Vitboken om övergreppen mot romerna måste fortsätta att spridas till olika delar av samhället. Uppdraget till kommissionen mot antiziganism att ta fram skolmaterial baserat på Vitboken och sprida detta är centralt. I samband med att strategin för romsk inkludering antogs utsåg den tidigare regeringen fem pilotkommuner som under åren 2012–2015 får statsbidrag för att arbeta med frågor om romsk inkludering. Spridningen av de metoder och arbetsätt för romsk inkludering som utarbetats av dessa kommuner, liksom av myndigheter inom ramen för arbetet med strategin, måste säkerställas så att satsningarna blir långsiktiga. Metoden med brobyggare, som har romsk språk- och

kulturkompetens, har visat sig fungera och verksamheten bör utvecklas vidare och spridas till fler kommuner och myndigheter. Fortsatta jämställdhetsåtgärder och konkreta insatser som är relevanta för jämställdheten mellan romska kvinnor och män samt flickor och pojkar bör vidtas. Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för att nå bättre levnadsvillkor för den romska befolkningen. Utveckling och produktion av lärverktyg på samtliga språkliga variationer av romani chib för barn, unga och vuxna bör därför främjas. Skolverkets läromedelssupplement om romsk kultur, språk, religion och historia bör spridas och tillgängliggöras i större utsträckning. Under 2015 bör vidare, vid sidan om pågående insatser, de åtgärder som vidtagits inom ramen för strategin för romsk inkludering utvärderas och ett gediget tankearbete för insatser och åtgärder för kommande år ta vid.

Kulturutskottets yttrande

Enligt kulturutskottet bör motion 2018/19:556 (L) som gäller att införa ett romskt förvaltningsområde avstyrkas (yttr. 2018/19:KrU1y). Kulturutskottet betonar dock att språk och kultur är viktiga delar av en människas identitet och för att skapa samhörighet. Kultur har också en central betydelse för demokrati och öppenhet. Att olika erfarenheter och historier tas till vara och speglas är av stor vikt för en levande demokrati. Kulturutskottet vill även peka på att kulturen kan vara en brobyggare när det gäller att skapa förtroende och öka den ömsesidiga respekten mellan olika grupper i samhället. Det är mot den bakgrunden viktigt med ett långsiktigt och kontinuerligt arbete för att synliggöra och stödja samt skapa medvetenhet om och förståelse för romsk kultur och romskt språk. Det är också av stor betydelse med överföring av språk och kultur mellan generationer. Det genomförs en rad insatser på området och det är enligt utskottet viktigt att arbetet fortsätter och att det präglas av romsk förankring och delaktighet.

Tidigare behandling

Frågan om att inrätta ett romskt förvaltningsområde behandlades av utskottet våren 2014 (bet. 2013/14:KU24 s. 26 f.). Utskottet avstyrkte då motionen med hänvisning till att utskottet delade regeringens och Minoritetsspråkskommitténs bedömning att romani chib är ett s.k. territoriellt obundet språk. Vidare anförde utskottet att det skulle vara komplicerat att inrätta ett romskt förvaltningsområde eftersom det finns väldigt många språkliga variationer av romani chib, varav vissa inte är standardiserade.

Våren 2015 gjorde utskottet en liknande bedömning och avstyrkte en motion om att inrätta ett romskt förvaltningsområde (bet. 2014/15:KU16 s. 15).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar vikten av ett långsiktigt och kontinuerligt arbete för att synliggöra och stödja samt skapa medvetenhet om och förståelse för romsk

kultur och romskt språk. Utskottet finner dock inte skäl att ta ett sådant initiativ som motionären föreslår och avstyrker därmed motionsyrkandet.

Samordning och styrning av minoritetspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samordning och styrning av minoritetspolitiken.

Motionen

I motion 2018/19:902 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) begärs ett tillkännagivande om behovet av en mer effektiv samordning och styrning på det minoritetspolitiska området (yrkande 1) och ett tillkännagivande om inrättande av en ny myndighet för nationella minoriteter (yrkande 2). Motionärerna konstaterar att utredningen om en stärkt minoritetspolitik gjorde bedömningen att den nuvarande styrningen av det minoritetspolitiska området inte är tillräckligt effektiv. Motionärerna noterar även att utredningen har föreslagit att en ny särskild myndighet inrättas och anför att regeringen skyndsamt bör bereda frågan vidare.

Gällande ordning

I 20 och 21 §§ lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen. Det uppföljningsansvaret innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter. En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Av 2 § förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av 3 § följer att Sametinget ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen när det gäller samer och samiska.

Bakgrund

Ett statligt uppföljningssystem

I proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna gjorde regeringen bedömningen att ett

statligt uppföljningssystem behövde införas. Regeringen ansåg att uppföljningssystemet borde bestå av följande delar (s. 44):

- konkretisering av minoritetspolitikens mål genom att det minoritetspolitiska målet bryts ned i de tre delmålen diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet
- införande av uppföljningsansvar avseende minoritetslagen
- effektivare myndighetssamordning
- återrapportering till regeringen.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fick sedermera ett gemensamt uppföljningsansvar för minoritetspolitikens genomförande. Länsstyrelsen gavs uppföljningsansvar för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tordalningar och för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sametinget gavs motsvarande ansvar för den nationella minoriteten samerna och det nationella minoritetsspråket samiska, se 2 och 3 §§ förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Uppföljningsansvaret syftade till att driva på genomförandet av de rättigheter och skyldigheter på det kommunala planet som anges i lagen, samt att inom ramen för den stödjande verksamheten främja samordning mellan kommuner och övriga myndigheters arbete. Vidare skulle uppföljningen ge regeringen underlag för åtgärder som rörde efterlevnaden av lagen.

Uppföljningsmyndigheterna fick även i uppdrag att redovisa en samlad bedömning av efterlevnaden av minoritetslagen. Myndigheterna redovisar sin samlade bedömning i årliga rapporter till regeringen. Rapporterna bygger på inhämtande av uppgifter från kommuner, landsting och statliga myndigheter samt enskilda organisationer och minoritetspersoner bl.a. annat via enkäter, inhämtande av statistik från andra myndigheter och intervjuundersökningar. Uppgifterna bygger även på erfarenheter från kontakter med enskilda, från samråd med nationella minoriteter, kontakter med myndigheter och liknande.

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik

I delbetänkandet *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik* (SOU 2017:60 s. 130–136) från utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) gjordes en översyn av ordningen för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken. Utredningen kom fram till att den nuvarande ordningen hade brister och föreslog att regeringen skulle inrätta en särskild myndighet för uppföljning, samordning och främjande av minoritetspolitiken.

Utredningen konstaterade att ordningen för samordning och uppföljning hade bidragit till genomförandet av de rättigheter som är knutna till förvaltningsområdena samt till en ökad medvetenhet om minoritetspolitiken bland statliga myndigheter, även om det bl.a. hade framkommit att uppföljningsmyndigheterna på grund av bristande resurser inte fullt ut hade

kunnat tillgodose förväntningar om stöd hos exempelvis kommunala minoritetssamordnare.

Den nuvarande ordningen, konstaterade utredningen, hade däremot inte varit tillräcklig för att öka medvetenheten om och genomslaget av grundskyddet i minoritetslagen. Den låga medvetenheten om minoritetspolitiken var anledningen till att skyddet infördes och att uppföljningsmyndigheterna fick i uppdrag att genomföra kunskapshöjande åtgärder. Grundskyddet hade, enligt utredningen, emellertid fått ett högst begränsat genomslag, bortsett från för de nationella minoriteter och minoritetsspråk som berörs av regleringen inom förvaltningsområden och då endast inom dessa områden. Utredningen menade att minoritetspolitiken i denna del hade väsentligen misslyckats.

Uppföljningsmyndigheternas rapporter till regeringen ska göra det möjligt för regeringen att följa minoritetslagstiftningens tillämpning och effekter över tid. Strukturen och innehållet i uppföljningsmyndigheternas rapporter hade, enligt utredningen, emellertid varierat betydligt vilket försvårade sådana jämförelser över tid.

Utredningen föreslog att regeringen borde inrätta en särskild myndighet för uppdraget att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken. Uppdraget borde ligga på en myndighet i stället för på två. Vidare borde regeringen i anslutning till inrättandet av myndigheten säkerställa att en analys av uppdragets inriktning och mål görs. Regeringen borde även överväga behovet av utökade resurser för uppföljning och samordning samt dessutom särskilt tydliggöra uppföljningsmyndighetens ansvar för främjande av minoritetspolitikens efterlevnad i hela landet.

I slutbetänkandet (SOU 2017:88 s. 149 f.) från utredningen om en stärkt minoritetspolitik behandlas frågan om att överväga behovet av åtgärder för att förbättra kvalitativa data om de nationella minoriteterna. Regeringen anger i budgetpropositionen (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 70) att frågan för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

Regeringens proposition: En stärkt minoritetspolitik

I propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199 s. 22–29) anges att den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken vilar på tre nyckelfaktorer: systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt. Inriktningen utgår också från att de nationella minoriteternas rättigheter bör vara en integrerad del av den offentliga verksamheten inom berörda sektorer. Detta tvärsektorierla förhållningssätt, sammanvävt med de tre nyckelfaktorerna, förutsätter en effektiv styrkedja för att åstadkomma ökad måluppfyllelse. Det är därför nödvändigt, enligt regeringen, att stärka hela styrkedjan, något som bör ske med utgångspunkt i en tydligare styrning från regeringen och en tydligare ansvarsfördelning mellan de olika offentliga aktörerna på området. Till detta kommer, enligt regeringen, behovet av ett strategiskt och tillitsbaserat förhållningssätt samt behovet av ökad transparens, såväl mellan de offentliga aktörerna som gentemot de nationella minoriteterna.

Regeringens skrivelse: Nystart för en stärkt minoritetspolitik

I skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) gör regeringen bedömningen att styrkedjan bör förbättras, tydliggöras och effektiviseras för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter och måluppfyllelsen på politikområdet. Styrningen av politikområdet bör utgå från den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken och behovet av ökad tydlighet och transparens.

Vidare gör regeringen bedömningen att samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner och landsting på det minoritetspolitiska området bör förbättras.

Statliga myndigheter har stor betydelse för genomförandet av minoritetspolitiken. Regeringens styrning av de statliga myndigheterna i genomförandet av minoritetspolitiken bör därför bli mer strategisk. Mer konkret kan det handla om att på ett än tydligare sätt redogöra för vad som ska uppnås när en myndighet får en uppgift eller ett uppdrag, vilka resultat som förväntas och på vilket sätt det kan ge långsiktiga förändringar i myndighetens arbete.

Vidare bör uppföljningssystemet enligt regeringens bedömning utvecklas och möjligheten att på ett systematiskt och långsiktigt sätt följa och analysera utvecklingen inom alla berörda sektorer bör förbättras. De myndigheter som har uppföljningsansvar inom olika sektorer bör förbättra sin kapacitet att följa och analysera utvecklingen i förhållande till det minoritetspolitiska målet. Det är inte, enligt regeringen, effektivt att ett övergripande uppföljningssystem för minoritetspolitiken ensamt ska svara för all inhämtning av uppgifter och uppföljning på ett tvärsektorielt område. Samtidigt finns det även, enligt regeringen, fortsatt ett stort behov av en samlade funktion i uppföljningssystemet och det är därför inte lämpligt att uppföljningen decentraliseras till en mängd olika aktörer. Den mest effektiva och ändamålsenliga lösningen är därför, enligt regeringen, att de myndigheter som ansvarar för att följa och analysera olika sektorer i samhället även utövar ansvar för minoritetspolitiken inom sitt ansvarsområde. Det underlag som dessa myndigheter tar fram kan utgöra grunden för den samlade uppföljningen som utförs av samordnings- och uppföljningsmyndigheterna.

I fråga om utredningens förslag att regeringen borde inrätta en särskild myndighet för uppdraget gör regeringen bedömningen, bl.a. med beaktande av det blandade remissutfallet, att myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken bör utredas och analyseras närmare. Regeringen gör vidare bedömningen att Sametinget även i fortsättningen bör vara ansvarig myndighet för samiska frågor inom minoritetspolitiken.

Utredningen om samordning, utveckling och uppföljning för en stärkt minoritetspolitik

Regeringen beslutade i augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och

uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras (dir. 2018:86). Utredaren ska även föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kan förbättras. Syftet med uppdraget är, enligt regeringen, att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik. Den särskilda utredaren ska bl.a.

- närmare analysera effektiviteten och ändamålsenligheten i nuvarande ansvarsfördelning, ta ställning till behovet av organisationsförändringar och vid behov lämna förslag till förändringar
- analysera effektiviteten och ändamålsenligheten i uppföljningssystemet, ta ställning till behovet av förändringar och vid behov lämna förslag till förändringar
- lämna nödvändiga och fullständiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av en effektiv och ändamålsenlig styrning på det minoritetspolitiska området. Utskottet noterar det pågående arbetet med att utreda hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras. Utskottet vill inte föregripa detta arbete och avstyrker därmed motionsyrkandena.

Information och kunskap om nationella minoriteter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om information och kunskap om nationella minoriteter.

Jämför reservation 2 (L).

Motionerna

I motion 2018/19:2707 av Peter Helander och Helena Lindahl (båda C) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att ge minoriteter möjlighet att informera om sig själva. Motionärerna menar att ett led i att stärka de nationella minoriteterna och deras egenmakt är att anförtro uppgiften att informera om sin minoritet och sitt minoritetsspråk till företrädare för respektive minoritet. Vidare noterar motionärerna att Sametinget 2010, på uppdrag av regeringen, lanserade minoritet.se för att sprida kunskap om de nationella minoriteterna. Motionärerna menar att det långsiktiga målet och ett naturligt nästa steg i arbetet med att stärka minoriteterna är att varje minoritet får bära informationsuppdraget för sin minoritet.

I kommittémotion 2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om information i samhället och i skolan om

Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk. Motionärerna menar att kunskapen om de nationella minoriteterna och politiken har blivit bättre inom förvaltningsområdena, men att kunskapen utanför förvaltningsområdena och inom myndigheter fortfarande är bristfällig. Därför krävs fortsatt informationsarbete inom det offentliga men även i samhället i stort för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt den nationella minoritetspolitiken. En viktig del av minoritetspolitiken, enligt motionärerna, är också att skolan ska ge alla elever kunskap om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Gällande ordning

Enligt 8 § språklagen (2009:600) har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Vidare föreskrivs i 4 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) att det allmänna även i övrigt ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Enligt förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ansvarar skolan för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

Av 12 § i sändningstillståndet för Sveriges Television (SVT) och sändningstillståndet för Sveriges Radio (SR) 2014–2019 följer att SVT:s samlade utbud på de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib samt på teckenspråk sammantaget med SR:s och Utbildningsradions (UR) utbud ska öka årligen jämfört med 2013 års nivå. Ökningen ska vara betydande. SVT ska även erbjuda ett utbud på det nationella minoritetsspråket jiddisch och andra minoritetsspråk. SVT ska ha en dialog med de berörda grupperna. I fråga om den programverksamhet som avses i föregående stycke får SVT, SR och UR sinsemellan fördela ansvaret för olika insatser.

Bakgrund

Skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik

I skrivelsen 2017/18:282 Nystart för en stärkt minoritetspolitik gör regeringen bedömningen att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken, liksom deras synlighet i samhället bör öka. Därför bör, enligt regeringen, det kunskapshöjande arbete som bedrivs av en bredd av olika aktörer fortsätta och samtidigt utvecklas. Det är särskilt angeläget, enligt regeringen, att kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter ökar inom offentlig sektor.

I fråga om utbildningens roll för en ökad kunskap redovisar regeringen att Statens skolverk sedan den 1 februari 2018 har ett samlat ansvar för frågor om

de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde. Skolverket ska inom ramen för detta ansvar verka samlande, stödande och pådrivande. Ändringen i myndighetens instruktion är ett uttryck för dess centrala roll i genomförandet av minoritetspolitiken och i förverkligandet av de nationella minoriteternas rättigheter. Skolinspektionen ansvarar för tillsynen av bl.a. skollagen och har därför stor betydelse för att säkerställa att det gällande regelverket efterlevs. Sameskolstyrelsen är huvudman för sameskolorna och ansvarar även för förskoleenheter vid vissa sameskolor samt för fjärrundervisning i samiska.

Regeringen avser att följa det arbete med frågor om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken som sker inom folkbildningen. Utredningen om en stärkt minoritetspolitik föreslog att regeringen skulle ge Folkbildningsrådet i uppdrag att utarbeta en handlingsplan för ökad medvetenhet om de nationella minoriteterna och deras rättigheter inom folkbildningens verksamhet. Regeringen menar att den här typen av verksamhet får anses ingå i de syften som styr folkbildningen, bl.a. att stärka demokratin, bidra till ökad mångfald och delaktighet och att utjämna utbildningsklyftor. Därtill finns ett stort engagemang för frågan inom folkbildningen.

Uppdrag till Statens kulturråd

Regeringen gav den 9 november 2017 Statens kulturråd i uppdrag att under perioden 2017–2019 genomföra insatser som har till syfte att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken.

Statens kulturråd ska besluta om uppdragets närmare genomförande i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna och begära synpunkter från Institutet för språk och folkminnen samt Sametinget.

Uppdrag till Socialstyrelsen

Regeringen uppdrog i juni 2018 åt Socialstyrelsen att informera om lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk inom myndighetens ansvarsområde och att genomföra en kartläggning av eventuella behov av kunskapsstöd (Ku2018/01459/DISK).

I den del av uppdraget som avser information om lagen ska Socialstyrelsen informera kommuner, landsting, vårdgivare och andra berörda aktörer om lagens betydelse för socialtjänsten, särskilt i fråga om äldreomsorg och hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen ska utforma informationen med utgångspunkt i lagens lydelse fr.o.m. den 1 januari 2019.

I den del av uppdraget som avser en kartläggning ska Socialstyrelsen genomföra en kartläggning av behovet av eventuella kunskapsförhöjande insatser inom socialtjänsten (särskilt i fråga om äldreomsorg) och hälso- och sjukvården, och vid behov lämna förslag till åtgärder. I det fall Socialstyrelsen lämnar förslag till kunskapsstöd ska förslagen så långt möjligt ingå i generella och befintliga insatser.

Socialstyrelsen ska i genomförandet av uppdraget samråda med de nationella minoriteterna och inhämta synpunkter från berörda myndigheter, kommuner och landsting, däribland Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. Socialstyrelsen ska senast den 10 maj 2019 lämna en redovisning av uppdraget till Regeringskansliet.

Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget

Regeringen uppdrog i augusti 2018 åt Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget att genomföra informationsinsatser om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken (Ku2018/01674/DISK).

Informationsinsatsernas huvudsyfte är att förmedla information om de lagändringar som träder i kraft den 1 januari 2019 till följd av propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199). Insatserna ska vara riktade gentemot såväl myndigheter, kommuner och landsting som allmänheten och syfta till att öka kunskapen och kännedomen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken, lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och bestämmelser om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken i andra författningar.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ska i genomförandet av uppdraget samråda med de nationella minoriteterna. Vidare ska de inhämta synpunkter från myndigheter, kommuner och landsting i den utsträckning som behövs för uppdragets genomförande.

Budgetpropositionen för 2019

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 72) redovisar regeringen att samtliga kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena på olika sätt har informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter. Information har getts på samtliga minoritetsspråk och på svenska. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har också, enligt regeringen, vidtagit ett flertal åtgärder för att höja kunskapen och bidra till erfarenhetsutbyte, bl.a. genom att producera informations- och kunskaps-höjande material och genom att arrangera utbildningar och konferenser. Insatser har även gjorts för allmänheten, exempelvis genom annonskampanjer. Därutöver har myndigheterna genomfört kunskaps-höjande insatser för myndigheter och ett flertal kommunbesök.

Vidare framhåller regeringen att särskilda medel liksom tidigare år har avsatts för webbplatsen minoritet.se i syfte att samla och sprida kunskap om de nationella minoriteterna och Sveriges internationella åtaganden på området.

Tidigare behandling

Under våren 2017 (bet. 2016/17:KU16) konstaterade utskottet i sitt ställnings-tagande att flera myndigheter har uppdrag som syftar till att sprida kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Vidare noterade

utskottet att den pågående översynen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk inbegriper frågan om att säkra kunskapen om de nationella minoriteterna i samhället. Motionsyrkandet avstyrktes.

Våren 2018 (bet. 2017/18:KU32) avstyrktes ett motionsyrkande om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utskottet ville i sitt ställningstagande inte föregripa beredningen av de utredningar som tillsatts av regeringen och som hade redovisats under hösten 2017. Liberalerna reserverade sig.

I regeringens skrivelse Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) framhöll regeringen behovet av ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur och betydelsen av att öka kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna i samhället. Utskottet välkomnade i sin behandling av skrivelsen regeringens redogörelse och det viktiga arbete som bedrivs (bet. 2018/19:KU13).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av att öka kunskapen i samhället om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt om den nationella minoritetspolitiken. Utskottet noterar målsättningen att öka kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna som regeringen ger uttryck för bl.a. i skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Kommuners och landstings minoritetspolitik

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kommuners och landstings minoritetspolitik.

Jämför reservation 3 (L).

Motionen

I kommittémotion 2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att utreda sanktionsmöjligheter mot de kommuner och landsting i förvaltningsområdena som inte använder minoritetspolitiska statsbidrag på avsett sätt. Motionärerna menar att det finns behov av att ytterligare kontrollera och följa upp hur de statliga resurserna används. En översyn av regelverket behöver göras för att möjliggöra en frysning av de statliga medlen till kommuner och landsting/regioner som inte använder statsbidraget på det sätt som är avsett. Frågan förutsätter utredning och ändring i författning. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om mål och riktlinjer för kommuners och landstings minoritetspolitiska arbete. Motionärerna välkomnar att det nu finns en lagreglering om att kommuner och landsting ska

anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete, men menar samtidigt att regleringen är bristfällig i två avseenden. Motionärerna menar att det bör framgå av målen och riktlinjerna hur verksamheten ska följas upp, och att en reglering bör införas som säkerställer att målen och riktlinjerna beslutas av förtroendevalda. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk. Motionärerna menar att det behövs fler insatser för att öka tillgängligheten av äldreomsorg och barnomsorg på minoritetsspråk. Bland annat bör skärpt lagstiftning övervägas och kommuner och landsting bör bättre beakta de nationella minoriteternas behov vid upphandling. Vidare vill motionärerna framhålla vikten av valfriheten och etableringsfriheten. I yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att flytta bestämmelserna om äldreomsorg med minoritetsprofil till socialtjänstlagen. Motionärerna menar att riksdagen fattat beslut om att flytta bestämmelserna om förskola på nationellt minoritetsspråk till skollagen för att frågan då faller under Skolinspektionens tillsynsansvar. Av motsvarande skäl borde, enligt motionärerna, bestämmelserna om äldreomsorg flyttas till socialtjänstlagen.

Bakgrund och gällande ordning

Den 1 januari 2010 ersatte en ny lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området i enlighet med förslagen i 2009 års minoritetspolitiska proposition (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Uppföljning och sanktionsmöjligheter

I 20 och 21 §§ lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Det uppföljningsansvaret innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter. En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Av 2 § förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av 3 § följer att Sametinget ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska.

I fråga om uppföljning och tillsyn diskuterades i förarbetena till lagen problemet med att bristande engagemang och ansvarstagande på lokal nivå försvårar genomförandet i praktiken. Det framhölls att tillämpningsproblemen är direkt kopplade till den kommunala självstyrelsen, som innebär

en decentraliserad besluts- och ansvarsordning i många av de frågor som berörs av minoritetspolitiken. Regeringen gjorde dock bedömningen att det inte var aktuellt att införa en s.k. operativ insyn på minoritetspolitikens område, bl.a. med hänvisning till att det inte fanns något beredningsunderlag för att införa skarpa sanktionsmöjligheter kopplade till en sådan tillsyn. I stället föreslogs att ett uppföljningsansvar skulle införas för att driva på genomförandet av rättigheterna och skyldigheterna enligt lagen på det kommunala planet och ge regeringen underlag när det gäller efterlevnaden. Samtidigt framhölls att det särskilda uppföljningsansvaret inte innebar någon inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter, t.ex. i fråga om förskoleverksamhet och äldreomsorg. Regeringen ansåg vidare att frågan om en operativ tillsyn fick väckas på nytt om det skulle visa sig att uppföljningsansvaret inte var tillräckligt för att förbättra efterlevnaden av minoritetsrättigheterna (prop. 2008/09:158 s. 42 f., s. 47 f. och s. 106 f.).

I skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (2017/18:282) gör regeringen bl.a. bedömningen att styrkedjan bör förbättras, tydliggöras och effektiviseras för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter och måluppfyllelsen på politikområdet. Styrningen av politikområdet bör utgå från den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken och behovet av ökad tydlighet och transparens. Vidare framhåller regeringen bl.a. att uppföljningssystemet bör utvecklas och möjligheten att på ett systematiskt och långsiktigt sätt följa och analysera utvecklingen inom alla berörda sektorer bör förbättras.

Regeringen beslutade i augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras (dir. 2018:86). Utredaren ska även föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kan förbättras. Syftet med uppdraget är, enligt regeringen, att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2019.

Mål och riktlinjer

Från den 1 januari 2019 infördes en ny bestämmelse (5 b §) i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk med innebörden att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 §.

Barn- och äldreomsorg

I propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) lämnade regeringen bl.a. förslag om rätten till förskola och annan pedagogisk verksamhet på minoritetsspråk. Det föreslås bl.a. att regleringen ska överföras till skollagen (2010:800), att rätten till förskola på minoritetsspråk ska avse en större del av verksamheten och att efterfrågan ska tydliggöras genom att

vårdnadshavare ska tillfrågas om de önskar plats i förskola på minoritetsspråket. Regeringen lämnade vidare förslag om rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk, bl.a. att rätten ska avse en större del av verksamheten och att den ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Vidare föreslås stärkta möjligheter till äldreomsorg på jiddisch och romani chib.

Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 8 kap. 12 a § och 25 kap. 5 a § skollagen (2010:800).

Rätten för enskilda att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen regleras i 18 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Europarådets granskning

Europarådet övervakar i fem- respektive treårscykler efterlevnaden av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen.

Europarådets ministerkommitté, rådets beslutsfattande organ, fastställde i september 2018 (CM/ResCMN[2018]9) ett antal rekommendationer till Sverige, bl.a. att tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk behöver stärkas på lokal nivå, att lagen behöver ändras i den mån den lämnar för stort utrymme för tolkning samt att verkningfulla rättsmedel bör inrättas för att säkerställa att lagen efterlevs. Vidare rekommenderade ministerkommittén Sverige att vidta kraftfulla åtgärder för att ge äldre möjlighet att få omsorg på sitt minoritetsspråk.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade motioner om efterlevnaden av lagen om minoriteter och minoritetsspråk i betänkande 2014/15:KU16. Utskottet konstaterade att frågorna om bristande efterlevnad av minoriteters rättigheter är angelägna och underströk bl.a. vikten av att de grundläggande rättigheterna får genomslag i hela landet. Mot bakgrund av det inledda arbetet och de aviserade åtgärderna såg utskottet inte något skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande.

Våren 2017 konstaterade utskottet att de stärkta rättigheter som förvaltningsområdena innebär för våra nationella minoriteter är viktiga (bet. 2016/17:KU16 s. 27). Vidare framhöll utskottet att det är angeläget att både utvärdering och utveckling av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter. Det bör säkerställas att de kommuner och landsting/regioner som ingår i förvaltningsområden för minoritetsspråk lever upp till sina åtaganden. Utskottet noterade att tidigare utvärderingar hade visat att det råder stora skillnader mellan kommuner och ville därför understryka vikten av att de grundläggande rättigheterna får genomslag i hela landet. Vidare noterade utskottet den kritik som Europarådet har framfört mot Sverige när det gäller de minoritetspolitiska åtagandena. Utskottet förutsatte att regeringen beaktade de slutsatser och rekommendationer som hade lämnats inom ramen för den internationella granskningen.

Utskottet behandlade regeringens proposition En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) i betänkande 2017/18:KU44. Bland annat välkomnade utskottet regeringens förslag till att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Liberalerna reserverade sig. Vidare delade utskottet regeringens bedömning om att regleringen av rätten till äldreomsorg på nationella minoritetsspråk borde vara kvar i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Moderaterna och Liberalerna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller tidigare ställningstaganden där utskottet framhållit vikten av att de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden lever upp till sina åtaganden samt att utvärdering och utveckling av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter. Bland annat med hänsyn till vidtagna åtgärder och pågående arbete anser utskottet inte att det finns skäl att ta några initiativ med anledning av motionsyrkandena. Yrkandena avstyrks.

Sanningskommission och samers rättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en sanningskommission om samer och om samers rättigheter.

Jämför reservation 4 (V) och 5 (V).

Motionerna

Sanningskommission om samer

I partimotion 2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillse att en oberoende sanningskommission om relationen mellan svenska staten och det samiska folket etableras. Motionärerna menar att en sanningskommission kan sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum genom att bl.a. låta enskilda som på olika sätt drabbats få berätta sin historia. Vidare menar motionärerna att en sanningskommission måste kopplas till kompensatoriska och framåtsyftande åtgärder samt ha ett oberoende mandat.

I motion 2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om en sanningskommission. Motionärerna menar att staten, i samråd med det samiska samhället och i former som man kommer överens om gemensamt, bör inrätta en sanningskommission.

I motion 2018/19:2526 av Per Åsling (C) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att skyndsamt se över den diskriminering som samer utsätts för.

Motionären menar att en sanningskommission bör tillsättas för att sammanställa och beskriva de övergrepp och oförrätter som ägt rum samt ge rekommendationer och förslag på åtgärder.

Samers rättigheter

I partimotion 2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera ILO-konventionen 169. Motionärerna noterar att regeringen uttalat att de arbetar i riktning mot en ratifikation, men att det ytterst är en fråga för riksdagen. Motionärerna menar därför att regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera konventionen. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att FN:s urfolksdeklaration snarast bör genomföras i Sverige. Motionärerna framhåller bl.a. den rätt som ges urfolk i deklarationen i fråga om fritt och informerat förhandssamtycke.

I motion 2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om en stärkt samisk rätt till mark och vatten. Motionärerna menar att gruvnäringen, omställningen till ett förnybart energisystem och svensk viltvård inte kan fortsätta att i så hög grad bedrivas på bekostnad av det samiska folkets rättigheter. I yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om en nordisk samekonvention. Motionärerna menar att konventionen måste slutförhandlas och ratificeras. I yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om ratifikation av ILO 169. Motionärerna menar att konventionens bäring på Sverige har utretts flera gånger.

I motion 2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om att respektera samerna som urfolk och ratificera ILO:s konvention 169. Motionärerna menar att det nu gått 19 år sedan en statlig utredning om vad som krävs för att Sverige ska kunna ansluta sig till konventionen presenterades.

Bakgrund

Sanningskommission

Kommissioner

Kommissioner och andra undersökande utredningar uppträder främst i form av tillfälliga statliga myndigheter under regeringen. Andra former av utredningar är uppdrag till särskilda myndigheter och särskilt tillsatta haverikommissioner eller fast organiserade kommissioner eller inspektioner.

En kommission har ofta i uppdrag att undersöka tidigare samhällsförhållanden, allvarliga händelser och s.k. affärer på skilda områden. När företeelsen kommission behandlas är det oftast den extraordinära granskningskommissionen som står i centrum, dvs. en kommission som har tillsatts och normalt har i uppgift att undersöka ett faktiskt händelseförlopp av särskild betydelse.

De närmare formerna för en statlig kommissions arbete framgår av kommissionens direktiv, och kommittéförordningen är tillämplig på kommissionens verksamhet. Hur arbetet i en kommission ska utföras regleras ytterst av vilka rättsliga befogenheter kommissionen har.² I vissa fall har kommissioner getts särskilda undersökningsbefogenheter i lag (Säkerhetstjänstkommissionen) eller stöd i lag för att hålla vissa uppgifter under sekretess, bl.a. 2005 års katastrofkommission (se 42 kap. 9 § offentlighets- och sekretesslagen, OSL). Av 42 kap. 10 § OSL följer vidare att regeringen får utfärda föreskrifter om att sekretess, motsvarande den som enligt detta kapitel gäller hos Justitiekanslern, ska gälla i verksamhet som bedrivs av en särskild undersökningskommission som regeringen har tillsatt.

Vitbok om övergrepp mot romer

I regeringens skrivelse om en strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56) redogjordes för syftet och det då pågående arbetet med en vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet. I skrivelsen anges bl.a. att Delegationen för romska frågor i betänkandet Romers rätt (SOU 2010:55) föreslog att en sannings- och försoningskommission skulle inrättas för att kartlägga och dokumentera de övergrepp, försummelser och diskriminerande åtgärder som begåtts mot den romska minoriteten under 1900-talet. Delegationen framhöll att ett arbete med att dokumentera övergrepp ofta leder till att de politiskt ansvariga lämnar en offentlig ursäkt och att en sannings- och försoningskommission vanligen även har i uppgift att lämna förslag om hur offren kan gottgöras.

Regeringen delade inte delegationens bedömning när det gäller gottgörelse och försoningsprocess (skr. 2011/12:56 s. 7 f.). Regeringens bedömning var att det varken fanns något skäl att invänta en grundligare redogörelse av de oförrätter som har begåtts i historien eller något behov av en historisk motivering för att regeringen ska sätta in de insatser som krävs för att sluta det välfärdsgap som finns mellan romer och den övriga befolkningen. Därutöver har, enligt regeringen, många av de romer och övriga invånare som finns i Sverige nu ingen personlig erfarenhet av de historiska övergrepp som har begåtts i Sverige eftersom en majoritet av såväl offren som de ansvariga är avlidna, och många romer har kommit till Sverige under 1900-talets senare hälft. Arbetet med vitboken omfattade därför inte en försoningsprocess, inte heller en bedömning av förutsättningarna för skadestånd eller annan kompensation, vare sig individuell eller kollektiv.

Regeringen framhåller i skrivelsen att majoriteten av deltagarna vid de möten som anordnades under remissen av delegationens betänkande ansåg att dokumentationen av övergrepp, försummelser och diskriminerande åtgärder mot den romska minoriteten kunde bidra till att öka kunskapen om hur romer har behandlats. Enligt regeringen ställde sig många mötesdeltagare däremot frågande eller kritiska till förslaget om en kommission.

² Hirschfeldt, Undersökningskommissioner – extraordinära inslag i "the Audit Society", Festskrift till Lena Marcusson, s. 163.

Utskottet behandlade skrivelsen i betänkande 2011/12:KU17 och avstyrkte då en motion om sanningskommission.

I mars 2014 publicerade regeringen en vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8).

Uttalanden från ansvariga statsråd

Den dåvarande jordbruksministern, med ansvar för samefrågor, uttalade följande vid den s.k. urfolksdagen i Tärnaby den 9 augusti 1998:

Jag tycker att vi måste ha lärt oss någonting av historien och jag vill gärna ta det här tillfället i akt och säga till er, som representant för den svenska regeringen och det svenska samhället att jag är väl medveten om det förtryck som Sverige har utövat över det samiska folket genom historien. Jag vill å regeringens vägnar be om ursäkt för det. [...] Vi kan inte på något sätt acceptera det förtryck, t.ex. att samer har förvägrats att använda sitt språk, de tvångsförflyttningar och de många uttryck för förtryck som vi har gjort oss skyldiga till genom årens lopp. Det finns heller ingen annan möjlighet för det svenska samhället att komma vidare, än att be om ursäkt för de övergreppen.

Ursäkten till det samiska folket genom den dåvarande jordbruksministerns uttalande nämns även i Urbefolkningsdelegationens slutrapport från mars 2005. Vid ett anförande av den dåvarande integrations- och jämställdhetsministern vid Sametingets plenum den 23 oktober 2007 uttalade statsrådet följande:

Det är i år 30 år sedan regering och riksdag uttalade sin grunduppfattning: ”att samerna är en etnisk minoritet i Sverige, som i sin egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land intar en särskild ställning”. Det är nu också snart åtta år sedan riksdagen ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Dessa ställningstaganden är i sig grundläggande för minoriteternas ställning i det svenska samhället. De utgör majoritetssamhällets erkännande av minoriteternas existens och deras betydelse för det svenska samhället. Och de utgör också en upprättelse och en ursäkt för de oacceptabla förhållanden under vilka våra minoriteter tvingats leva under olika epoker av vår gemensamma historia.

Initiativ från de nationella minoriteterna

Sametinget och Diskrimineringsombudsmannen (DO) arbetar sedan 2015 gemensamt med att verka för att inrätta en oberoende sanningskommission om historiska skeenden och övergrepp på samer genom historien. I oktober 2016 arrangerade de tillsammans med Vaartoe – Centrum för samisk forskning i Umeå ett rundabordssamtal om internationella erfarenheter från sanningskommissioner i andra länder.

Svenska Tornedalings Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) och Met Nuoret lämnade i oktober 2016 in en ansökan om medel till regeringen för en förstudie till genomlysning av svenska statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande. I april 2018 överlämnades förstudien Då var jag som en fånge – Statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande

under 1800- och 1900-talet till dåvarande kulturminister Alice Bah Kuhnke. Svenska Tornedalingars Riksförbund överlämnade vid samma tillfälle skriftligen en begäran om att en sannings- och försoningskommission skulle upprättas.

Intervju med kulturministern

I en intervju med Sveriges Radio från den 6 februari 2019 lyfte kulturminister Amanda Lind fram två frågor som ska prioriteras av regeringen: en samisk sanningskommission och en konsultationsordning. Statsrådet upprepade i ett tal vid samiskt kulturpolitiskt toppmöte, som hölls i Umeå den 6 mars 2019, att när Sametinget så önskar är regeringen beredd att tillsätta en sanningskommission.

Samers rättigheter

ILO:s konvention nr 169

Internationella arbetsorganisationen (ILO) är ett av FN:s s.k. fackorgan med uppgift att bevaka frågor om arbetsvillkor, diskriminering m.m. Inom ramen för denna uppgift bevakar ILO sedan många år ursprungsfolkens arbets- och livsvillkor. ILO utarbetar bl.a. konventioner, och 1989 antogs konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen innehåller ett antal bestämmelser och åtaganden till skydd för ursprungsfolken. Regeringarna i de länder som har anslutit sig till konventionen ska se till att ursprungsfolkens rättigheter skyddas och deras integritet respekteras, och samråda med folken om åtgärder som angår dem och skapa förutsättningar för att de så långt möjligt själva ska kunna bestämma om sin egen utveckling. Ett grundläggande krav är att ursprungsfolken till fullo ska åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, men konventionsstaterna ska även utforma särskilda insatser som främjar de berörda folkens sociala och ekonomiska rättigheter och som skyddar deras andliga och kulturella värden. I konventionen betonas särskilt markens betydelse för ursprungsfolken, och den syftar bl.a. till att staterna ska erkänna deras rätt till sådan mark som de under lång tid har bebott eller brukat. Konventionen trädde i kraft 1991 och har hittills ratificerats av 22 länder, bl.a. Norge och Danmark.

Utredningar om svensk ratificering av ILO:s konvention nr 169

I mars 1999 överlämnade Utredningen om ILO-konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder sitt betänkande Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige (SOU 1999:25). Utredaren bedömde att Sverige kunde ansluta sig till konventionen, men att detta inte borde ske förrän ett antal åtgärder om samernas rätt till mark hade vidtagits, en process som beräknades ta fem år. Enligt utredaren måste för det första den mark som samerna har rätt till enligt konventionen identifieras, och en gränsdragningskommission borde därför tillsättas. För det andra måste omfattningen av samernas jakt- och fiskerätt inom den mark som de traditionellt innehar klarläggas. När dessa frågor har klarats ut kan andra åtgärder vidtas för att samernas rättigheter ska

nå upp till den nivå som konventionen kräver. Utredaren menade att det framför allt var en fråga om att stärka samernas skydd mot inskränkningar i renskötselrätten, säkerställa att samerna har tillräckligt med mark för att kunna fortsätta att bedriva rennäring, införa en möjlighet till ersättning från staten för rättegångskostnader i principiellt viktiga mål om samernas markrättigheter samt genomföra en nationell informationskampanj om samerna som ursprungsfolk.

I januari 2002 tillsattes Gränsdragningskommissionen, som redovisade sitt betänkande Samernas sedvanemarkar (SOU 2006:14) i februari 2006. Kommissionens analys av de krav som ILO-konventionen uppställer ledde fram till slutsatser som i väsentliga hänseenden skilde sig från den tidigare utredningens. Kommissionen var ense med utredningen om att konventionen inte ställer krav på en formell äganderätt för att mark som brukas av ursprungsfolket ska hänföras till mark som detta folk traditionellt innehar, men anförde att det finns en miniminivå för de rättigheter som ska gälla. Kommissionen ansåg att denna nivå inte är uppfylld med den renskötselrätt som samerna har enligt rennäringslagstiftningen. Enligt kommissionen kunde det inte uteslutas att det kan finnas områden som vid en svensk anslutning till konventionen – i enlighet med dess krav på äganderätt och besittningsrätt – borde klassas som samernas innehavsmark, och som de därmed får rätt att disponera oberoende av rennäringslagstiftningen. Kommissionen anförde vidare att det kan uppfattas som en svaghet i svensk rätt i förhållande till konventionens krav att det saknas ett alternativ till domstolsprövning av frågor om markrättigheterna (s. 29).

Regeringen angav i sin nationella handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (skr. 2005/06:95 s. 56) att ambitionen var att ratificera konventionen så snart det låter sig göras. Samtidigt framhölls att en anslutning till konventionen medför att olika rättigheter påverkas med avseende på ett markområde som motsvarar en tredjedel av Sveriges yta och att ett beslut i en fråga av en sådan betydelse inte kan hastas fram. En förutsättning för att ratificera konventionen är att regeringen först inhämtar riksdagens godkännande. Inför riksdagens ställningstagande måste frågor om de rättsliga förutsättningarna vara utredda. Dessutom måste de lagändringar som blir nödvändiga utarbetas.

I den utvärdering av regeringens handlingsplan som redovisades 2011 (SOU 2011:29) gjorde den särskilda utredaren bedömningen att regeringen som en del av en samlad, tydlig och rättighetsbaserad urfolkspolitik bör redovisa en tydlig plan med angivna delmål för hur man ska undanröja eventuella hinder mot en ratificering av ILO-konventionen (s. 37). Här ingår enligt utredaren bl.a. frågan om att få till stånd gränsdragningar som tydliggör samernas traditionella renskötselområden.

Rekommendationer från internationella övervakningsorgan

Flera internationella organisationer har, inom ramen för sin granskning av Sveriges efterlevnad av olika konventionsbestämmelser, uppmärksammat att

Sverige inte har ratificerat ILO:s konvention nr 169. FN:s kommitté mot ras-diskriminering rekommenderade Sverige 2013 att ratificera konventionen. Så gjorde även FN:s råd för mänskliga rättigheter 2015 och FN:s människorättskommitté och FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter 2016. I sitt svar till FN:s råd för mänskliga rättigheter uttalade den svenska delegationen att oberoende studier hade bekräftat att Sverige i stora delar uppfyller konventionens krav, och att den huvudsakliga stötstenen var ägande-, renbete- och landrättigheter. Vidare ville delegationen framhålla att frågan om landrättigheter också behandlades inom ramen för den nordiska samekonventionen och att regeringen hoppades att den processen skulle leda till en lösning på de utestående frågorna.

Inom ramen för Europarådets granskningar har Sverige uppmanats av bl.a. kommissionen mot rasism och intolerans (2004) och kommissionären för mänskliga rättigheter (2007) att fortsätta sina ansträngningar för att nå en lösning på frågorna om samernas landrättigheter och så snart som möjligt ratificera ILO:s konvention nr 169. Europarådets ministerkommitté, rådets beslutsfattande organ, publicerade i oktober 2017 en rapport som utgör en del av uppföljningen av ramkonventionens tillämpning. I rapporten uppmanade kommittén Sverige att ratificera ILO-konventionen.

FN:s urfolksdeklaration

FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter (urfolksdeklarationen) antogs av FN:s generalförsamling den 13 september 2007. Deklarationen är en gemensam politisk viljeförklaring och behandlar bl.a. rätten till självbestämmande, nationalitet, kultur och traditioner, religion, utbildning och landrättigheter. Deklarationen är inte juridiskt bindande. FN:s råd för mänskliga rättigheter noterade 2010 att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. Sverige rekommenderades att genomföra deklarationen och etablera mekanismer för detta i samarbete med det samiska folket.

Nordisk samekonvention

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 33 f.) framhölls att en överenskommelse om en nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och representanter för de tre nordiska sametingen. Konventionen anger, enligt regeringen, vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla och ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och det samiska folket. Regeringen avvaktade sametingens ställningstagande till en nordisk samekonvention. Regeringen framhöll att den överenskommelse som träffats om en nordisk samekonvention och det pågående arbetet med att etablera en konsultationsordning utgör viktiga steg i arbetet för att nå det övergripande samepolitiska målet och utvecklingen av det gränsöverskridande samarbetet om urfolksrättigheter.

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 32) framhölls att regeringen under 2017 gav ett bidrag till Sametinget för att genomföra en

förankringsprocess beträffande det framförhandlade utkastet i förhållande till det samiska folket, partier, organisationer och föreningar (Ku2017/01308/DISK). Regeringskansliet har också tillsammans med de samiska ledamöterna i förhandlingsdelegationen deltagit i informationsmöten om konventionsutkastet i förhållande till det samiska civilsamhället och partierna i Sametinget. Samiskt Parlamentariskt Råd, som är ett samarbetsorgan för sametingen i Norge, Sverige och Finland, har inkommit med en skrivelse och föreslagit vissa förändringar i konventionstexten.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om en vitbok om övergreppen mot samerna och en officiell ursäkt, senast våren 2012 och 2015 (bet. 2011/12:KU17 s. 50 f., bet. 2014/15:KU16 s. 24 f.). Utskottet hänvisade då till vad som anförts av företrädare för dåvarande och tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhöll vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Mot den bakgrunden bedömde utskottet att det inte krävdes någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet har flera gånger avstyrkt motioner om ratificering av ILO:s konvention nr 169 med motiveringen att det är angeläget att ILO-konventionen inte ratificeras innan de rättsliga förutsättningarna och konsekvenserna av en ratificering är utredda (se t.ex. bet. 2014/15:KU16 s. 24). Under hösten 2017 avstyrkte utskottet motioner om ratificering av konvention 169 om ursprungsfolk och om stamfolk (bet. 2017/18:KU6 s. 33). Utskottet hänvisade bl.a. till Utredningen om en stärkt minoritetspolitik och promemorian från Kulturdepartementet om en ny konsultationsordning och såg inte skäl att ompröva sitt tidigare ställningstagande i frågan. Vänsterpartiet reserverade sig.

Under våren 2018 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om en officiell ursäkt och om att tillsätta en sanningskommission (bet. 2017/18:KU32 s. 32 f.). Utskottet hänvisade till vad som anförts av företrädare för tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhöll vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

I fråga om motionsyrkandena om en sanningskommission konstaterar utskottet vad som anförts av företrädare för tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhåller vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Utskottet noterar även kulturministerns uttalande om att regeringen är beredd att gå Sametinget till mötes om det uttrycker en önskan

om att upprätta en sanningskommission. Utskottet anser inte att det finns skäl att ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandena avstyrks.

Motioner om att ILO-konvention nr 169 bör ratificeras och att FN:s urfolksdeklaration bör genomföras har tidigare varit uppe för behandling i utskottet. Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden och avstyrker motionsyrkandena.

När det gäller motionsyrkanden om en stärkt samisk rätt till mark och vatten och om en nordisk samekonvention noterar utskottet det förhandlingsarbete som pågår. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion.

Jämför reservation 6 (V).

Motionerna

I partimotion 2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ta fram ett förslag till konsultationsordning som baserar sig på fritt informerat förhandssamtycke. Motionärerna vill framhålla att fritt informerat förhandssamtycke är en grundläggande princip i folkrätten rörande staters relation till sina urfolk och att principen är central i FN:s urfolksdeklaration. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda frågan om resurstilldelning till Sametinget, samebyar och samiska organisationer för konsultation. Motionärerna menar att en ny konsultationsordning kräver både ökade personalresurser och medel som täcker ökade kostnader för samiska organisationer och enskilda samebyar. I yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning för att utreda ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller. Motionärerna menar att rätten till självstyre står i konflikt med rollen som förvaltningsmyndighet under regeringen. I yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning som ska återkomma med ett förslag om en samlad samepolitik. Motionärerna menar att en översyn bör göras där utgångspunkten är samernas särställning som urfolk.

I motion 2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om en samepolitisk färdplan. Motionärerna vill tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att samverka med det samiska samhället. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om införandet av en konsultationsordning. Motionärerna menar att en sådan ordning bör komma

på plats för att det offentliga Sverige tidigt och på ett strukturerat sätt ska höra samiska intressen och perspektiv i frågor som berör det samiska folket. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om en översyn av Sametingets konstruktion. Motionärerna vill framhålla att Sametinget i dag både är ett folkvalt parlament och en förvaltningsmyndighet under regeringen, och att det finns behov av att utveckla och förtydliga organisationen, mandatet och ändamålet med Sametinget, i samråd med det samiska samhället.

Gällande ordning

Sametinget inrättades genom beslut av riksdagen 1992 (prop. 1992/93:32, bet. 1992/93:KU17, rskr. 1992/93:114). Propositionen byggde på betänkandet Samerätt och sameting (SOU 1989:41).

Bestämmelser om Sametinget finns i sametingslagen (1992:1433) och i förordningen (2009:1395) med instruktion för Sametinget. Sametingets plenum har också beslutat om reglering av arbetet i sametingsordningen.

Sametinget är enligt 1 kap. 1 § sametingslagen en särskild myndighet med uppgift att främst bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige. Av 1 § sametingsordningen framgår att Sametinget är ett folkvalt samiskt parlament och att arbetet i Sametingets plenum regleras av sametingsordningen. Sametingets folkvalda organ är uppbyggt på samma sätt som en folkvald församling, dvs. det består av företrädare för grupper eller partier som fått sina mandat i ett val som är organiserat på samma sätt som riksdags- och kommunalvalen.

Sametinget är enligt 2 kap. sametingslagen organiserat som en vald ledamotsförsamling om 31 ledamöter. För ledamöterna finns ersättare. Efter förslag av Sametinget förordnar regeringen ordförande i Sametinget. Vidare finns en styrelse och ett antal nämnder, däribland en valnämnd. Sametinget ska bland tingets ledamöter utse en styrelse om högst sju ledamöter och lika många ersättare som ska sköta den löpande verksamheten för Sametinget. I 3 kap. sametingslagen finns bestämmelser om val till Sametinget. Uppgifter vid val till Sametinget fullgörs även av den centrala valmyndigheten enligt vallagen (2005:837) och av länsstyrelsen i det län där Sametinget har sitt säte.

I propositionen Om samerna och samisk kultur m.m. (prop. 1992/93:32), som låg till grund för Sametingets inrättande, uttalades att Sametinget fick ett drag av kollegial myndighet som exempelvis s.k. nämndmyndigheter eller myndigheter som organiseras som råd med ledamöterna som det egentliga beslutande organet (s. 43). Det framhölls vidare att en församling som Sametinget inte kunde vara samlad i den omfattning som krävdes för att den skulle kunna handlägga de löpande ärendena. Till sitt förfogande gavs därför Sametinget en styrelse som skulle sköta den löpande verksamheten (s. 63). Regeringen uttalade också i lagstiftningsärendet att den var medveten om att lösningen var okonventionell när det gäller en statlig myndighet. Den rymdes dock inom de legala ramarna (s. 35).

Sametingets uppgifter anges i 2 kap. 1 § sametingslagen, och styrelsens i 2 kap. 4 §. Det ligger inte några beslutsfunktioner direkt på styrelsen. Styrelsen ska bereda, yttra sig, handha, verkställa och fullgöra uppdrag, bl.a. ska den handha den ekonomiska förvaltningen (2 kap. 4 § 2).

Alltsedan Sametinget inrättades har det också funnits en kanslichef. Detta framgår av förordningen med instruktion för Sametinget. Kanslichefens uppgifter framgår av 11–13 §§ i instruktionen, bl.a. ska kanslichefen ansvara för myndighetens verksamhet och se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt.

Bakgrund

Sametingets konstruktion

Regeringen gav hösten 2000 en särskild utredare i uppdrag att analysera Sametingets dåvarande organisation och överväga och lämna förslag till nödvändiga förändringar i såväl sametingslagen som myndighetens instruktion. Utredaren skulle bl.a. undersöka om det krävdes en tydligare skillnad än den rådande mellan Sametingets olika roller som folkvalt organ och statlig myndighet (dir. 2000:70).

Utredningen presenterade sina förslag i betänkandet Sametingets roll i det svenska folkstyret (SOU 2002:77). Utredningen framhöll att det sedan Sametingets tillkomst hade skett en dynamisk utveckling av samernas folkrättsliga ställning. Det var nu ostridigt att samerna har rätt till en kulturell autonomi och att detta förutsätter en viss grad av självstyre. Detta förändrade synsätt skulle enligt utredningens bedömning möjliggöra en omprövning av Sametingets ställning som myndighet under regeringen (s. 145). Utredningen påpekade vidare att det grundläggande problemet var Sametingets dubbla roller. Det hade till uppgift att driva den samiska politik som kommit till uttryck genom valet till Sametinget trots att det i sin egenskap av myndighet löd under regeringen. Utredningen fann det därför inte ändamålsenligt att Sametinget var en myndighet.

Utredningens förslag behandlades i propositionen Ett ökat samiskt inflytande (prop. 2005/06:86). Även regeringen påpekade att Sametinget är ett folkvalt organ och en myndighet under regeringen, vilket innebär att det har dubbla roller (s. 27). Regeringen ansåg dock att utredningens förslag om att det borde utredas om Sametinget kunde vara ett organ för självstyre inte borde genomföras. Den samiska självbestämmanderätten borde i första hand ökas genom att Sametinget övertog nya myndighetsuppgifter som rör samiska förhållanden. Det fanns därmed inte anledning att utreda om Sametinget kunde vara ett organ för självstyre. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2005/06:KU32, rskr. 2005/06:253). Genom bestämmelser i sametingslagen (2 kap. 1 §) och rennäringslagen (1971:237) överläts ett antal uppgifter som rör samiska förhållanden till Sametinget att besluta om.

I propositionen konstaterade regeringen också att det inom Sametinget förekommit en del interna problem och att en stor del av dessa hänförde sig

till en otydlig ansvarsfördelning mellan styrelse och kanslichef (s. 65). Gränsdragningen mellan Sametingets politiska del och den myndighetsutövande delen utgjorde ett problem i verksamheten (s. 67). Vissa förändringar genomfördes efter förslag i propositionen. Det skrevs bl.a. in i sametingslagen (2 kap. 6 a §) att styrelsen var ansvarig för förvaltningen och myndighetsutövningen. I författningskommentaren anfördes att med förvaltningsfrågor avsågs frågor om den fortlöpande verksamheten (s. 80). Bestämmelsen hade en förebild i 3 kap. 13 § i den dåvarande kommunallagen (1991:900). Enligt den paragrafen skulle nämnderna besluta bl.a. i frågor som rörde förvaltningen.

När det gällde ett förslag från utredningen om att Sametingets samtliga uppgifter borde anges i lag konstaterade regeringen att så länge Sametinget var en förvaltningsmyndighet under regeringen, måste denna på vanligt sätt kunna styra förvaltningen genom föreskrifter, direktiv och budgetbeslut. Utredningens förslag i denna del borde därför inte genomföras (prop. 2005/06:86 s. 38).

Mot bakgrund av att Sametinget redovisade överskridanden för budgetåret 2015, och för att Riksrevisionen vid sin årliga granskning avgett en revisionsberättelse med reservation för årsredovisningen 2015, gav regeringen i oktober 2016 Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att analysera Sametingets arbete med intern styrning och kontroll samt användningen av statliga medel. Vidare skulle ESV analysera förutsättningarna för Sametinget att säkerställa att verksamheten bedrivs effektivt utifrån gällande reglering samt hur verksamheten kan effektiviseras. ESV redovisade uppdraget i rapporten *Analys av Sametinget – Finansiering och intern styrning och kontroll* (ESV 2017:6). Bland annat anförde ESV att det delade ansvaret och de ibland oklara ansvarsförhållandena inom Sametinget bidrar till att myndigheten har svårt att uppnå en tillfredsställande intern styrning och kontroll. ESV:s slutsats var därför att det finns grund för ändringar i ansvarsfördelningen. ESV:s övergripande bedömning var att myndighetsförordningens (2007:515) föreskrifter om styrelsemyndigheter skulle vara direkt tillämpliga på Sametinget.

I propositionen *Ändringar i regleringen för Sametinget och sametingsvalet* (prop. 2017/18:287) avvisade regeringen förslagen från ESV. Regeringen konstaterade bl.a. att med ESV:s förslag skulle styrelsen och inte plenum utgöra högsta beslutande organ, och att regeringen i stället för Sametingets plenum skulle förordna, och kunna entlediga, styrelsen. Regeringen menade att förslaget skulle strida mot den grundläggande tanken bakom Sametinget. I propositionen föreslogs att Sametingets plenum även i fortsättningen ska vara det högsta beslutande organet. Det infördes också en ny bestämmelse med innebörden att kanslichefen, som anställs av styrelsen, ska sköta den löpande verksamheten enligt de direktiv och riktlinjer som styrelsen beslutar (4 a §). Vidare följde inte regeringen ESV:s förslag att Sametingets plenum ska utse ordförande. Regeringen anförde att det bör vara den framtida inriktningen att Sametingets plenum förordnar ordförande, men att frågan behöver övervägas

ytterligare. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2018/19:KU9, rskr. 2018/19:34). Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2019.

Samepolitiken och samers inflytande

Det gällande övergripande målet för samepolitiken, som fastställdes av riksdagen i december 2005, är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06: MJU2, rskr. 2005/06:108).

Regeringen presenterade 2009 departementspromemorian Vissa samepolitiska frågor (Ds 2009:40), som skulle ligga till grund för en samepolitisk proposition. I förslaget ingick bl.a. en ny rennäringslagstiftning och ett formaliserat samrådsförfarande mellan Sametinget och regeringen. Regeringen valde dock att avvakta med den fortsatta processen sedan bl.a. Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund avvisat förslagen, för att invänta konkreta förslag från Sametinget och andra samiska företrädare. Våren 2010 tillsatte Sametinget en parlamentarisk kommitté för att utarbeta ett förslag till en framtida samepolitik. Under 2015 togs nya initiativ i Sametinget för att återuppta processen med att ta fram ett sådant förslag.

Regeringen valde att inte gå vidare med förslagen i promemorian. I stället presenterades en ny promemoria 2017 – Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43).

Konsultation i frågor som rör det samiska folket

Kulturdepartementets promemoria Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43) föreslås att en ny och särskild ordning ska införas för konsultation i frågor av särskild betydelse för samerna. Reglerna föreslås bli införda som en ny lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket. Konsultationsordningen föreslås gälla utöver annan samrådskyldighet enligt gällande lagstiftning. Syftet är att främja och stärka det samiska folkets inflytande över dess egna angelägenheter i beslutsprocesser. Förslaget liknar den ordning som finns i Norge och är utformat mot bakgrund av bl.a. rekommendationer som internationella granskningsorgan har lämnat. Förslaget är även i linje med den nordiska samekonventionen som Finland, Norge och Sverige och de tre ländernas sameting färdigförhandlade i januari 2017.

Förslaget innebär en skyldighet för regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting att konsultera Sametinget i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. Konsultationen ska göras före beslut i ärendet. Om ärendet kan få särskild betydelse för en samisk organisation eller en sameby ska även dessa konsulteras om det finns skäl för det. I vissa fall kan dock konsultation underlåtas.

Konsultationen ska ske i god anda, och enighet eller samtycke i den fråga som gett anledning till konsultationen ska eftersträvas. Konsultationen ska ske i den form Sametinget önskar om det inte medför olägenhet av betydelse vid ärendets behandling eller om syftet med konsultationen ändå kan uppnås.

Om myndigheten önskar det får även en annan myndighet, organisation eller enskild part närvara vid muntlig konsultation i ett ärende. Vad som framkommit vid konsultationen ska dokumenteras.

Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Budgetpropositionen för 2019

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 32) framhålls bl.a. att Sametingets styrelse och ansvarigt statsråd har fört en fördjupad dialog om viktiga samepolitiska frågor i syfte att öka Sametingets möjlighet till inflytande och delaktighet i den framtida samepolitiken.

Vidare redovisar regeringen att den tillsammans med företrädare från Sametinget deltagit vid FN:s permanenta forum för urfolksfrågor i New York. Sverige har också varit aktivt genom insatser för utbildning, information och allmän kunskap om klimatfrågor och urfolks rättigheter inom FN:s ramkonvention för klimatförändringar (UNFCCC). Sametinget deltar sedan 2016 i den svenska delegationen vid UNFCCC. Genom Parisavtalet inrättades en urfolksplattform och den närmare utformningen av plattformen är under fortsatta förhandlingar under nästa partsmöte (COP24 i Polen). I Parisavtalet slås vidare fast att bl.a. urfolkens traditionella kunskap är viktig i arbetet med klimatanpassning och förebyggande åtgärder på alla nivåer.

Regeringsförklaringen 2019

I regeringsförklaringen från den 21 januari 2019 anförde regeringen att urfolket samernas självbestämmande och inflytande ska stärkas (s. 12).

Tidigare behandling

Utskottet har behandlat frågan om Sametingets roller och ett utökat samiskt självstyre vid ett flertal tidigare tillfällen. Likalydande motionsyrkanden som det nu aktuella avstyrktes av utskottet våren 2012 och 2015 (bet. 2011/12:KU17 och bet. 2014/15:KU16). Utskottet anförde då att det vidhöll sin tidigare mening att det är väsentligt att Sametingets roller som folkvalt organ och myndighet under regeringen hålls isär på ett för allmänheten tydligt sätt, och utgick från att regeringen även fortsättningsvis skulle ägna frågan vederbörlig uppmärksamhet. Utskottet konstaterade att regeringen i olika sammanhang har uttryckt sin avsikt att stärka Sametinget genom att ge myndigheten ett utökat ansvar för interna samiska frågor och en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna samt att ha en fördjupad dialog med samiska representanter om den framtida samepolitiken.

Under våren 2018 noterade utskottet att regeringen hade vidtagit åtgärder för att stärka Sametinget genom att det gavs en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna, bl.a. i arbetet med den nya konsultationsordningen och Nordisk samekonvention (bet. 2017/18:KU32 s. 44). Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottet behandlade propositionen Ändringar i regleringen för Sametinget och sametingsvalet (prop. 2017/18:287) under hösten 2018. Utskottet noterade

bl.a. att frågan om förordnande av ordförande i Sametinget kommer att bli föremål för fortsatta överväganden och ansåg inte att riksdagen behövde ta något initiativ i frågan. Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen i olika sammanhang har uttryckt sin avsikt att stärka Sametinget genom att ge Sametinget ett utökat ansvar för interna samiska frågor och en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna samt att ha en fördjupad dialog med samiska representanter om den framtida samepolitiken. Utskottet noterar även det arbete som bedrivs. Motioner om att tillsätta utredningar om ett ökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller samt en samlad samepolitik har tidigare varit uppe för behandling i utskottet. Utskottet finner liksom tidigare inte skäl att ta något initiativ i dessa frågor. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet konstaterar att departementspromemorian Konsultation i frågor som rör det samiska folket bereds inom Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa beredningen och avstyrker därmed motionsyrkandena om konsultationsordning samt yrkandet om ökade resurser till samiska organisationer och enskilda samebyar.

Reservationer

1. Romska förvaltningsområden, punkt 3 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:556 av Maria Nilsson (L).

Ställningstagande

Det pågår för tillfället en rad olika insatser på området romsk inkludering. De allra flesta sker inom ramen för den långsiktiga strategin för romsk inkludering med syfte att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Det innebär samma grundläggande mänskliga rättigheter som befolkningen i övrigt. Bakgrund till strategin är den långvariga utsatthet som den romska gruppen befinner sig i och som har sin grund i majoritetssamhällets diskriminering och som tar sig uttryck i utanförskap, fattigdom osv. I dag är t.ex. hälsosituationen för den romska gruppen mycket sämre än för majoritetsbefolkningen samtidigt som arbetslöshetssiffrorna är högre.

En av svårigheterna med regeringens uppdrag är uppföljningen och kontinuiteten. Olika studier t.ex. inom ramen för kommissionen mot antiziganism visade tydligt att svenska myndigheter inte prioriterar arbetet med nationella minoriteter om det inte finns ett regeringsuppdrag. Ofta syftar delar av uppdraget till att arbetet ska bli en befintlig del av den ordinarie verksamheten, men de flesta uppföljningar visar att det är svårt att hålla skärpan och prioriteringen när det saknas ett konkret uppdrag.

Romer har till skillnad från några av de andra nationella minoritetsgrupperna inget förvaltningsområde. Det finns studier som visat en positiv skillnad i arbetet med nationella minoriteter i de kommuner som är förvaltningsområden i förhållande till de som inte är det. Det är viktigt att den romska gruppen får tillgång till språk och kultur på hemspråket vilket är en av förvaltningsområdenas viktigaste uppgifter. Jag anser att regeringen bör utreda ett romskt förvaltningsområde.

2. Information och kunskap om nationella minoriteter, punkt 5 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 4 och

avslår motion

2018/19:2707 av Peter Helander och Helena Lindahl (båda C) yrkande 2.

Ställningstagande

Kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetspolitiken har blivit bättre inom förvaltningsområdena, men kunskapen utanför förvaltningsområdena och inom myndigheter är fortfarande bristfällig. Därför krävs fortsatt informationsarbete inom det offentliga men även i samhället i stort för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt för att öka kunskapen om den nationella minoritetspolitiken. En viktig del av minoritetspolitiken är också att skolan ska ge alla elever kunskap om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk.

3. Kommuners och landstings minoritetspolitik, punkt 6 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkandena 2, 3, 5 och 6.

Ställningstagande

De kommuner och landsting/regioner som ingår i förvaltningsområden får statsbidrag. Det finns behov av att ytterligare kontrollera och följa upp hur de statliga resurserna används. Det är viktigt att de stärkta rättigheter för enskilda som följer av att en kommun ansluts till ett förvaltningsområde, såsom utökad rätt att använda minoritetsspråket hos myndighet och utökad rätt till förskola och äldreomsorg med minoritetsspråksprofil, verkligen får genomslag i den

lokala verksamheten. En översyn av regelverket behöver göras för att möjliggöra en frysning av de statliga medlen till kommuner och landsting/regioner som inte använder statsbidraget på det sätt som är avsett. I särskilt allvarliga fall bör någon form av ekonomisk sanktion vara möjlig.

Jag är positiv till att det nu finns lagreglering om att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Detta ger bättre förutsättningar för den långsiktighet i det lokala arbetet som i dag saknas på många håll. Dock brister regleringen i två delar. Till att börja med bör det av målen och riktlinjerna också framgå hur verksamheten ska följas upp. Utan sådana mekanismer riskerar dessa dokument att bli hyllvärmare. Om kravet på mål och riktlinjer ska vara meningsfullt behöver dessa styrdokument också följas upp. Vidare finns det ingen reglering som säkerställer att målen och riktlinjerna är politiskt beslutade. Eftersom målen och riktlinjerna syftar till att uppfylla kommunens minoritetspolitiska åtaganden bör de beslutas av förtroendevalda. Huruvida detta ska vara i kommunfullmäktige, kommunstyrelse, annan nämnd eller annat politiskt organ får givetvis avgöras av lokala förhållanden.

Jag anser att det behövs fler insatser för att öka tillgängligheten av äldreomsorg och barnomsorg på minoritetsspråk. Bland annat bör frågan om skärpt lagstiftning övervägas för att sätta tydligare krav på kommunerna. Många gånger handlar det om hur verksamheten organiseras och administreras snarare än att resurser behöver tillföras. Kommuner som har äldreombudsmän bör se till att dessa har minoritetskompetens. Vidare bör kommuner och landsting kunna bli bättre på att tillvarata den språkkompetens som ofta finns hos personalen. Vid upphandling av service och omsorg inom t.ex. äldreomsorgen bör kommunerna också kunna bli bättre på att beakta behov som de nationella minoriteterna har. Jag anser att valfriheten och etableringsfriheten är av stor vikt för att framväxten av barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk ska fortsätta. Detta betyder inte att det skulle vara hela lösningen, men på de orter och i de områden där ett betydande antal invånare talar ett visst minoritetsspråk kan valfrihet och etableringsfrihet underlätta för fler verksamheter.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om att bestämmelserna om rätten till förskola på nationella minoritetsspråk ska flyttas till skollagen. Detta gör att frågan faller under Skolinspektionens tillsynsansvar och att Skolinspektionen också kan besluta om förelägganden och viten till kommuner som inte följer reglerna. Av motsvarande skäl bör bestämmelserna om äldreomsorg med minoritetsprofil flyttas till socialtjänstlagen. Det skapar en ökad tydlighet gentemot kommunerna och stärker tillsynen.

4. Sanningskommission om samer, punkt 7 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1 och
avslår motionerna
2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 2 och
2018/19:2526 av Per Åsling (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Samers rättigheter har stärkts de senaste decennierna, men de övergrepp och den diskriminering som svenska staten har utsatt samer för och som fortfarande pågår på många plan är ofta okänd för både beslutsfattare och allmänhet. Internationella organ som FN och Europarådet påtalar återkommande brister i hur Sverige respekterar samers rättigheter som urfolk och hur diskriminering påverkar samers situation. Vi anser att en sanningskommission bör etableras. En sanningskommission kan sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum genom att bl.a. låta enskilda som på olika sätt drabbats få berätta sin historia. Kommissionen bör utreda den svenska statens övergrepp mot samer och samers mänskliga rättigheter samt komma med förslag på lämpliga åtgärder för att stärka samers ställning och komma till rätta med det historiska traumat. En sanningskommission är nödvändig för att den svenska samepolitiken ska kunna utvecklas och måste kopplas till kompensatoriska och framåtsyftande åtgärder samt ha ett oberoende mandat. Flera andra länder, t.ex. Kanada, har arbetat med olika slags sannings- och försoningskommissioner i förhållande till sitt urfolk. Dessa erfarenheter kan användas för att skapa ett tillvägagångssätt som passar både samerna och svenska staten. Utan en ordentlig genomlysning där saker lyfts upp i ljuset kan Sverige inte göra sig fri från gamla föreställningar om samer.

5. Samers rättigheter, punkt 8 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna

2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 6, 11 och 12 samt

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 12.

Ställningstagande

Regeringen har vid flertalet tillfällen under förra mandatperioden angett att de avser att arbeta i riktning mot en ratifikation av ILO 169. Jag anser därför att det vore lämpligt om regeringen lade fram ett sådant förslag till riksdagen att ta ställning till. Vidare bör regeringens åtagande avseende ILO 169 skärpas och preciseras. Den sammantagna situationen för samerna kräver att regeringen på allvar tar tag i frågan för att kunna garantera samerna deras rättigheter som urfolk. Det krävs ett större engagemang från regeringens sida för att skapa det samförstånd mellan olika intressenter som är en förutsättning för en ratificering av ILO-konventionen. Jag anser att en ratificering av ILO 169 är grundläggande för att syftet med en konsultationsordning ska kunna uppfyllas. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera ILO-konvention nr 169.

FN:s generalförsamling antog 2007 en urfolksdeklaration. Detta kan ses som en historisk milstolpe i kampen för erkännandet av urfolkens mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Urfolksdeklarationen anger en miniminivå för hur urfolksfrågorna bör behandlas i de olika länderna, även om deklarationen inte är juridiskt bindande. Deklarationens tyngdpunkt ligger på rätten till självbestämmande och innehåller även skrivningar gällande urfolkens rätt att äga, bruka och kontrollera land, territorier och naturresurser. För att deklarationen ska nå sitt syfte är det viktigt att genomförandet av urfolksdeklarationen sker så att lokala konflikter och missuppfattningar kan undvikas. FN:s råd för mänskliga rättigheter noterade 2010 att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. Sverige rekommenderades att genomföra deklarationen och etablera mekanismer för detta i samarbete med det samiska folket. FN:s rasdiskrimineringskommitté har nyligen kritiserat bristerna när det gäller samernas inflytande och framför allt bristen på fritt informerat samtycke. Sverige har haft över tio år på sig att genomföra FN:s urfolksdeklaration och nästan 30 år på sig att ratificera ILO 169. Det är genant att ett land som Sverige bryter mot grundläggande folkrättsliga principer som ska ge urinvånare möjlighet att upprätthålla sin kultur. Jag anser även att ett genomförande av urfolksdeklarationen är grundläggande för att syftet med en konsultationsordning ska kunna uppfyllas. FN:s urfolksdeklaration bör därför snarast genomföras i Sverige.

6. Samepolitiken, samers inflytande och Sametingets konstruktion, punkt 9 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 4–7 och
avslår motion

2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1, 4 och 5.

Ställningstagande

Regeringen har tagit fram en promemoria med förslag till en konsultationsordning (Ds 2017:43). I promemorian föreslås en ny och särskild ordning för konsultation i frågor av särskild betydelse för samerna. Jag har tagit del av såväl förslaget som remissvar. Dessvärre är min sammantagna bedömning att regeringens föreslagna konsultationsordning inte ger samerna den rätt till inflytande som ILO 169 och FN:s urfolksdeklaration kräver. Förslaget uppfyller därför inte de krav som ställs på Sverige enligt folkrätten. Vidare anser jag att det är en stor brist att varken Sametinget, samebyar eller samiska organisationer föreslås få en särskild rätt att begära konsultation. I den norska motsvarigheten till konsultationsordning har Sametinget rätt att ta upp frågor där tinget önskar att konsultation genomförs. Rimligen borde en motsvarande regel där förutom Sametinget även samebyar och samiska organisationer har rätt att initiera konsultation införas i en svensk konsultationsordning. Vidare har jag i likhet med flera remissinstanser uppmärksammat att regeringen inte baserar sitt förslag till konsultationsordning på principen om rätt till fritt informerat förhandssamtycke. Regeringen bör ta fram ett förslag till konsultationsordning som baserar sig på principen om fritt informerat förhandssamtycke.

Mot bakgrund av Sametingets centrala roll för samernas rätt till självbestämmande m.m. kom Vänsterpartiet i förra årets budgetproposition överens med regeringen om att öka anslaget till Sametinget med 11 miljoner kronor för 2018 och 16 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Förstärkningen av anslaget till Sametinget är viktigt, men behovet av att göra en ordentlig utredning av frågan om ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller kvarstår. Det är av särskilt stor vikt att det samiska folket både representeras och på andra sätt involveras och är delaktigt i en sådan utredning. Regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning för att utreda ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller.

Hösten 2016 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn och analys av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt angränsande frågor. Utredaren skulle även föreslå åtgärder i syfte att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Betänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60) låg till grund för proposition 2017/18:199 En stärkt minoritetspolitik. Varken utredningens direktiv, utredningen eller propositionen har dock uppmärksammat den särskilda ställning samer har i egenskap av att vara ett urfolk. Jag anser att en översyn bör göras där utgångspunkten är samernas särställning som urfolk. En utredning som har till uppdrag att presentera förslag på en genomgripande och samlad samepolitik bör därför snarast tillsättas. I denna process är det särskilt viktigt att det samiska folket både representeras och på andra sätt involveras och är delaktiga i utredningen. Något annat vore otänkbart och skulle bara innebära ett upprepande av majoritetssamhällets historia av att exkludera samer i avgörande frågor som handlar om samers liv, hälsa, kultur och framtid. Regeringen bör tillsätta en utredning som ska återkomma med ett förslag om en samlad samepolitik.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:4 av Robert Stenkvist (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara, levandegöra och erkänna språket älvdalska och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:393 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att en oberoende sanningskommission om relationen mellan svenska staten och det samiska folket etableras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera ILO-konvention 169 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att FN:s urfolksdeklaration snarast bör implementeras i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram ett förslag till konsultationsordning som baserar sig på fritt informerat förhandssamtycke och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda frågan om resurstilldelning till Sametinget, samebyar och samiska organisationer för konsultation och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning för att utreda ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ska återkomma med ett förslag om en samlad samepolitik och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:521 av Robert Hannah m.fl. (L):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda ifall svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:556 av Maria Nilsson (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett romskt förvaltningsområde och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:902 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en mer effektiv samordning och styrning på det minoritetspolitiska området och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättande av en ny myndighet för nationella minoriteter och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:903 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en samepolitisk färdplan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en sanningskommission och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införandet av en konsultationsordning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av Sametingets konstruktion och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt samisk rätt till mark och vatten och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nordisk samekonvention och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ratifikation av ILO 169 och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att respektera samerna som urfolk och ratificera ILO:s konvention 169 och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2423 av Peter Helander (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äldalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2526 av Per Åsling (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över diskriminering som samer utsatts för, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2707 av Peter Helander och Helena Lindahl (båda C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge minoriteter möjlighet att informera om sig själva och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2925 av Bengt Eliasson m.fl. (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sanktionsmöjligheter mot de kommuner och landsting i förvaltningsområdena som inte använder minoritetspolitiska statsbidrag på avsett sätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål och riktlinjer för kommuners och landstings minoritetspolitiska arbete och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta bestämmelserna om äldreomsorg med minoritetsprofil till socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Kulturutskottets yttrande 2018/19:KrU1y

Minoritetsfrågor

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har beslutat att ge kulturutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2018/19:4 av Robert Stenkvist (SD), 2018/19:556 av Maria Nilsson (L) och 2018/19:2423 av Peter Helander (C).

Kulturutskottet föreslår att konstitutionsutskottet avstyrker motionsförslagen.

Utskottets överväganden

Romsk inkludering

Motionen

Maria Nilsson (L) anser i motion 2018/19:556 att det ska införas ett romskt förvaltningsområde. Motionären anför bl.a. att romer till skillnad från några av de andra nationella minoritetsgrupperna inte har något förvaltningsområde. Det är enligt motionären viktigt att den romska gruppen får tillgång till språk och kultur på hemspråket, vilket är en av förvaltningsområdenas viktigaste uppgifter.

Utskottets ställningstagande

Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.¹ Det övergripande målet har brutits ned i tre delområden, varav ett är språk och kulturell identitet.² Enligt språklagen (2009:600) har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Vidare gäller att den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket. I lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk hänvisas till språklagens bestämmelser samt föreskrivs att det allmänna även i övrigt ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Romer är en av fem erkända nationella minoriteter i Sverige och deras språk romani chib är erkänt som nationellt minoritetsspråk. Romerna har en lång närvaro i landet. Deras språk och kultur är såväl egna kulturarv som en del av det gemensamma kulturarvet och samtida kulturen i Sverige.

Det finns olika kulturinstitutioner som – inom ramen för arbetet med de nationella minoriteterna – arbetar med frågor om romers kultur och språk. Institutet för språk och folkminnen har enligt förordningen (2007:1181) med instruktion för Institutet för språk och folkminnen till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige. Institutet ska särskilt samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om bl.a. de nationella minoritetsspråken. Inom ramen för uppdraget tar institutet bl.a. fram underlag och material kring romer och romani chib/romska samt arbetar med att tillföra myndighetens historiska samlingar romska röster och erfarenheter. Institutet ger också råd i frågor om

¹ Prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:272.

² Prop. 2008/09:158.

romska och utarbetar svensk-romska ordlistor inom olika samhällsområden. Institutet anordnar också årliga språkvårdsseminarier i romska. Som en del i arbetet med att främja och vårda de nationella minoritetsspråken fördelar institutet vidare bidrag till projekt för revitalisering av språken. Bidrag kan lämnas till t.ex. språkkurser, skrivkurser, arbete med ordlistor och kulturevenemang.

Här ska även nämnas att institutet i juni 2018 fick i uppdrag av den dåvarande regeringen att utreda hur språkcentrum för de nationella minoritetsspråken kan organiseras. I uppdraget ingår bl.a. att utreda förutsättningarna för språkcentrum eller motsvarande funktioner för de nationella minoritetsspråken jiddisch och romani chib. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2019. Institutet fick vidare i regleringsbrevet för 2018 i uppdrag att genomföra insatser som har till syfte att bevara den romska språkvarieteteten kaale för nutida och framtida bruk. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2019.

Statens kulturråd ska enligt förordningen (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd bl.a. särskilt verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör samiska folkets och övriga nationella minoriteters kultur. I det ligger bl.a. att stödja gruppernas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och att verka för att kulturinstitutioner och andra aktörer i samverkan med grupperna ska främja minoriteternas kultur och kulturarv. Som ett komplement till de bidrag som Kulturrådet fördelar inom olika konstområden finns särskilda bidrag som fördelas till verksamheter och projekt som särskilt syftar till att stärka, utveckla eller synliggöra de nationella minoriteternas kultur och kulturarv. Under åren 2016–2018 hade Kulturrådet i uppdrag att fördela ett särskilt bidrag till romsk kultur. Bidraget var avsett för projekt som skulle bidra till att stärka, utveckla eller synliggöra romsk kultur och kulturarv. I uppdraget, som var en del i genomförandet av skrivelsen En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (skr. 2011/12:56), ingick även att genomföra dialogmöten på regional nivå mellan romska kulturaktörer på lokal, regional och nationell nivå och etablerade kulturinstitutioner. Totalt avsattes 1,3 miljoner kronor för genomförandet av uppdraget.

I sammanhanget ska också nämnas att Forum för levande historia enligt förordningen (2007:1197) med instruktion för Forum för levande historia har i uppdrag att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Inom ramen för sitt uppdrag arbetar myndigheten bl.a. med att belysa frågor kring romers situation och antiziganism.

Enligt utskottet bör motion 2018/19:556 (L) som gäller att införa ett romskt förvaltningsområde avstyrkas. Utskottet vill dock betona att språk och kultur är viktiga delar av en människas identitet och för att skapa samhörighet. Kultur har också en central betydelse för demokrati och öppenhet. Att olika erfarenheter och historier tas till vara och speglas är av stor vikt för en levande demokrati. Utskottet vill även peka på att kulturen kan vara en brobyggare när

2017/18:KU32). Utskottet finner inte att det finns skäl att nu göra någon annan bedömning, utan anser att konstitutionsutskottet bör avstyrka motionerna 2018/19:4 (SD) och 2018/19:2423 (C). Utskottet vill dock lyfta fram betydelsen av att älvdalskan bevaras och främjas samt förs vidare till kommande generationer. Det är viktigt att Institutet för språk och folkminnen fortsätter att göra insatser för att öka, sprida och levandegöra älvdalskan.

Stockholm den 12 mars 2019

På kulturutskottets vägnar

Christer Nylander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christer Nylander (L), Lotta Finstorp (M), Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Annicka Engblom (M), Aron Emilsson (SD), Lars Mejern Larsson (S), Per Lodenius (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Anna Wallentheim (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Linköping (SD), Anna Sibinska (MP) och Viktor Wärnick (M).